

PRAVIČNOST!
ZA SLOVENIJO V VRHU SVETA.

Program Socialne demokracije

Uvodna opomba

Socialni demokrati smo s programom Slovenija v vrhu sveta leta 2006 postavili jasen cilj, definirali naš odnos do zgodovine, tranzicije, neoliberalnih trendov v svetu ter jasno postavili vrednote našega političnega gibanja.

V reviziji programa smo ohranili ključne orientacije in sestavine, ki predstavljajo najširši okvir našega delovanja. Program smo obogatili s kritičnim pogledom na procese, ki so Slovenijo ošibili in jo spravili v položaj, ko je ogrožen njen samobiten razvoj.

Najpomembnejši del sprememb je osredotočen na pogled naprej, kjer revizija programa aktualizira dosedanja vrednostna izhodišča v nekatere ključne družbene in razvojne dileme Slovenije danes in jutri.

SLOVENIJA V VRHU SVETA

Ustvarili smo samostojno državo Republiko Slovenijo. Zgradili smo temelje stabilnega gospodarstva, pravne države in demokratične ureditve. Utrdili smo posameznikovo svobodo, utemeljeno na človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, zasebni in javni lastnini. Slovenijo smo pripeljali v Evropsko unijo in Severnoatlantsko zaveznitvo. Uvrstila se je v elitni klub držav OECD. V dvajsetih letih smo v marsičem presegli načrtovane cilje. Tranzicija je končana, začenja se novo obdobje. Socialni demokrati si zastavljamo vprašanje, kaj storiti do leta 2030.

Imamo samozavesten pogled v prihodnost. Ideale in vrednote Socialne demokracije želimo uveljaviti kot najpomembnejša vodila odgovornega družbenega delovanja, da bo stranka sposobna v partnerskem odnosu s političnimi zavezniki, civilno družbo in javnostjo ter na temelju doslednega spoštovanja socialnega dialoga v Sloveniji udejanjiti rešitve, ki bodo Slovenijo popeljale naprej.

Pravična družba zato v naši viziji ni oddaljen, nikoli uresničen ideal. Pravična družba je za nas orodje za ustvarjanje boljše, bolj inovativne, demokratične in gospodarsko prodornejšše družbe.

Socialni demokrati smo prepričani, da se mora Slovenija po blaginji, gospodarski prodornosti in inovativnosti, po kakovosti življenja, stopnji varnosti in socialne usode ljudi uvrstiti med najrazvitejše družbe sveta. V naši viziji je Slovenija v vrhu sveta.

SOCIALNA DEMOKRACIJA

IMA ZGODOVINO.

IN IMA PRIHODNOST.

Socialni demokrati imamo na Slovenskem dolgo tradicijo, na katero smo ponosni.

Socialni demokrati smo sodelovali pri vzpostavljanju slovenske državnosti in bili na čelu demokratičnih reform.

Socialni demokrati smo zgodovinsko utemeljeni na delavskem gibanju in njegovem boju za večje socialne in politične pravice ter na gibanju za enakopravnost žensk.

Socialni demokrati smo zapisani tradiciji antifašizma.

Gibanje socialnih demokratov se je na Slovenskem začelo ob koncu 19. stoletja. Uprlo se je dvema najmočnejšima gospodarjema na Slovenskem: liberalnemu kapitalu in katoliški cerkvi. Postavilo se je na stran velike večine zatiranih, ki so bili izkoriščani kot razredi in kot narod – slovenski narod. Socialna demokracija je osvobodilno tradicijo navezala na Primoža Trubarja in protestantizem, ki sta Slovincem prinesla prvo seme političnega pluralizma in posameznikove svobode, navezavo na Evropo in najmodernejše tokove v svetu, vključno z zametki slovenskega šolstva, spodbujanjem narodne zavesti in enakopravnosti v družbi. Z rojstvom slovenskega knjižnega jezika in prvo slovensko knjigo, s čimer je Trubar omogočil razmah slovenske kulture, je postavil temelj za nacionalno državo. Navezala se je tudi na kmečke upore in uporniški duh, ki je slovensko ljudstvo pripeljal do naroda in do svoje neodvisne države. Slovenski narod je socialnodemokratske ideje razvijal tudi z besedo pesnikov in pisateljev. France Prešeren, največji slovenski pesnik, je jasno poudaril potrebo po sobivanju narodov v sodobnem svetu. Največji slovenski pisatelj Ivan Cankar še danes velja tudi za eno najmočnejših figur socialnodemokratskega gibanja na Slovenskem. Prav Cankar je jasno umestil težnje socialne demokracije, ko je zapisal, da si bo slovenski narod pisal sodbo sam. Zofka Kveder je ubesedila boj za žensko enakopravnost. Srečko Kosovel je kot Primorski Slovenec in simbol uporniškega mladega naprednega duha pomembno prispeval k utrjevanju socialnodemokratske alternative. Socialna demokracija je imela zasluge za dvigovanje politične zavesti na Slovenskem in za dvig kakovosti življenja večine prebivalstva. Socialna demokracija na Slovenskem je s svojimi – k dobrobiti človeka in človeštva usmerjenimi – ideali predstavljala civilizacijski preskok od ljudomrznega kapitalizma in mračnjaškega kapitalizma k razviti, svetovljanski, napredni in pravičnejši družbi.

Socialni demokrati uvrščamo v svojo tradicijo sleherno gibanje, ki je gradilo temelje slovenske državnosti. Internacionalizem socialne demokracije je mogoč le, kadar se nacija kot polnopravni in samozavedni subjekt vključuje v sobivanje z drugimi narodi, državami in kulturami. Zato je za socialno demokracijo ključen proces narodnega prebujenja, ki je na slovenskih tleh še posebej zaživel ob pomladi narodov sredi 19. stoletja, ko se je rodila politična zahteva po Zedinjeni Sloveniji in razvoju neodvisnosti slovenskega naroda. Proces narodne emancipacije je bil v veliki meri zaokrožen po koncu prve svetovne vojne, ko smo Slovenci v velikem delu narodnostnega ozemlja prvič zaživali v državi, katere priznan konstitutivni del smo bili tudi kot narod. Socialni demokrati svojo identiteto črpamo tudi v tem pomembnem delu narodnega osvobajanja z zgodovinsko vlogo generala, pesnika in človekoljuba Rudolfa Maistra.

V prvi Jugoslaviji ni bilo pogojev za polnokrvno strankarsko življenje, zato tudi socialna demokracija ni dobro zaživela. Mnoge stranke ter tu in tam tudi sindikati so bili prepovedani, zato so delovali ilegalno. Zelo ostri konflikti med narodi, razredi in deli države, zatiranje politične svobode in človekovih pravic, vladavina diktature in onemogočanje delovanja parlamentarnega sistema so ustvarili nemogoče razmere za delovanje delavskega gibanja.

Je pa ravno z zatonom socialnodemokratskega gibanja dobilo prostor na Slovenskem gibanje krščanskih socialistov, ki so znali potegniti ločnico med klerikalizmom in iskreno vero, med pravičnostjo in zatiranjem, med fašizmom in demokracijo, med okupatorjem in narodnoosvobodilnim bojem. Zato Socialni demokrati gibanje krščanskih socialistov s ponosom štejemo kot našo skupno tradicijo.

Narodnoosvobodilno gibanje slovenskega naroda doživi v boju proti fašistični in nacistični okupaciji svoj vrh. Osvobodilna fronta z osvobodilno akcijo in aktivacijo slovenskih množic preoblikuje slovenski narodni značaj. Tu je prav izpostaviti vlogo Borisa Kidriča kot gonilne sile OF. V prvi vrsti je to gibanje boj za osvoboditev izpod tujega okupatorja, za povrnitev velikega dela slovenskega ozemlja v meje enotne države, hkrati pa boj za izboljšanje položaja kmetov, mladih, žensk in delavcev ter za pravičnejšo socialno državo. NOB je pomembna tudi po tem, da je prvič v slovenski zgodovini osvobodila ženske, jim dala volilno pravico in enakost pred zakonom.

Narodnoosvobodilno gibanje je bilo zmagovito tudi zato, ker je uspelo postaviti program pravičnejše delitve družbenih dobrin v povojni Sloveniji. S sodelovanjem v protifašistični koaliciji smo Slovenci sodelovali pri graditvi povojne svetovne ureditve, ki je vzpostavila socialno državo.

Slovenija je v tem boju oblikovala vse attribute svoje državnosti, od parlamenta in vlade do šolstva, denarništva, kulture in zdravstva, do lastne vojske, ki je vrnila v meje enotne države velik del slovenskega narodnega ozemlja. Ta vojska, ki je med vsemi najbolj izpostavila lik komandanta Franca Rozmana Staneta, pa po koncu vojne žal ni ohranila svoje samostojnosti.

Vodilno vlogo v narodnoosvobodilnem boju in po osvoboditvi je prevzela Komunistična

partija in za njo Zveza komunistov, ki je z radikalnim antifašizmom, agrarno reformo, nacionalizacijo, federalno ureditvijo Jugoslavije in z uvajanjem samoupravljanja v podjetjih, s politiko neuvrščenosti ter sodelovanjem z evropskimi komunisti in skandinavskimi socialnimi demokrati uspela ohraniti vladajoč položaj do konca osemdesetih let. Zmerno socialnodemokrasko gibanje znotraj tega gibanja ni samo preživelo, ampak v posameznih obdobjih tudi izkazovalo večji vpliv ob pomembnih reformah, kot so povečanje samostojnosti republik, uvajanje tržnega gospodarstva, uvajanje pluralizma interesov, krepitev sodelovanja pri upravljanju delavcev in državljanov, policentrični razvoj, uvajanje sodobnih tehnologij, širitev prostora svobode, razvoj ekonomskih in socialnih človekovih pravic in krepitev civilne družbe zlasti v osemdesetih letih.

Slovenija je v tem obdobju nadoknadila zamudo pri napredku, predvsem zamudo pri prehodu iz agrarne v industrijsko družbo. Zgradili smo samoupravni socializem in s tem omogočili delovnemu ljudstvu neposredno demokracijo. Ujeli smo korak z razvitim svetom, in to nam je zagotovilo odlična izhodišča pred tranzicijo v devetdesetih letih. Pomanjkanje samostojnosti pa je naša temeljna ovira po prehodu tranzicije v tržno gospodarstvo, ki od ljudi terja odgovornost za lastno usodo.

Povojna ureditev je v okviru antifašistične koalicije in njenih dogovorov onemogočala življenje drugih političnih usmeritev, tudi socialnodemokrasko. V svetlejših obdobjih, ko je v mednarodni skupnosti popustila tudi zaostritev med obema blokoma, je bila Zveza komunistov znotraj sebe bolj pluralna, zato je bilo več prostora tudi za socialnodemokrasko zamisli, vendar so se le-te lahko bolj razmahile šele med sestopom Zveze komunistov z oblasti, ko so zgradile vrednotne in politične temelje za preoblikovanje v socialno demokracijo.

Samoupravni socializem je sprožil procese, ki so vodili v utrjevanje korporativne narave slovenske družbe in politike. Namesto širitve prostora svobode in individualne pobude je vzpostavil zaščito monopolov na vseh ravneh družbe in politike. Koncept enakosti, na katerem je počivala podpora, je pripeljal v negibljivo, nemotivirano družbo stabilnosti za vsako ceno. Namesto obljubljenе širitve prostora svobode se je na Slovenskem čedalje bolj šopiril neprebojni konservativizem. Socialni demokrati smo bili zato na čelu političnih in družbenih sprememb, ki so vpeljale sindikalni in strankarski pluralizem ter samostojno državo Slovenijo kot okvir, v katerem si Slovenci in Slovenke kot večinski narod skupaj z vsemi državljanke in državljani sami krojimo svojo usodo. Socialnodemokraska misel in akcija v Zvezi komunistov sta zaslužni, da je Slovenija stopila na pot razdruževanja Socialistične federativne republike Jugoslavije z oblikovanimi pravnimi podlagami za demokratični politični sistem in za oblikovanje samostojne države. Slovenija je bila hkrati ne le politično enotna, temveč tudi opremljena s svojo policijo in teritorialno obrambo. Socialnodemokraska ideja mirnega prehoda je pripeljala Slovenijo v pluralno demokratično politično ureditev in v družino samostojnih, neodvisnih držav sveta, združenih v Organizaciji združenih narodov.

GLOBALIZACIJA IN TRANZICIJA

POTREBUJETA UZDO, KI SE IMENUJE

SKUPNO DOBRO.

Svetovna kriza je produkt nenadzorovane globalizacije in odsotnosti regulacije nad kapitalom in trgi. Kljub temu je neoliberalizem kot vzrok globokih neravnotežij v svetu s krizo dobil nov zamah in opravičilo za nadaljnji pohod nad javni interes.

Nadaljevanje in spodbujanje procesa individualizacije vodi v razjedanje tkiva temeljev pravične družbe (povezanosti in solidarnosti), krepi strah za preživetje ljudi in z oblikovanjem psihoze nemoči predstavlja osnovo za krepitev ekstremističnih in ekskluzivističnih ideologij, ki ponujajo poenostavljene odgovore na kompleksna vprašanja.

V svetu se je razkorak med bogatimi in revnimi še povečal. To narekuje potrebo po novi akciji naprednih sil v svetu.

Gospodarska in socialna neravnotežja imajo korenine v okoljskih problemih. Kljub priložnostim, ki jih obeta pametno okoljsko prestrukturiranje, globalne zavzetosti za trajnostni razvoj v svetu ni.

Neoliberalizem in neokonservativizem sta se utrdila kot prevladujoča miselna in praktična sistema v svetu. Gre za zgodovinsko uspešno politično koalicijo med konservativizmom in liberalizmom, ki usmerja ključne procese sodobnega sveta. V tem okviru je globalizacija proces ublagovljenja razširila na dežele tretjega sveta, vzhoda in na nova področja oposamljenih predmetov. Pohod spreminjanja vsega zamisljivega v predmet kupo-prodaje je napredoval z revolucionarno hitrostjo. Tradicionalne kolektivne identitete so se razrahljale, mnoge tradicionalne skupnosti so se preoblikovale, številne, vezane na industrijsko proizvodnjo in kmetijstvo, pa so povsem izginile. Proces individualizacije se je še okrepil. Oslabil je posameznikovo moč, človek je postal bolj ranljiv, nemočen in prestrašen.

Neoliberalizem med tako nastale posameznike vriva trg kot edini kriterij razmerja in hkrati edini mehanizem, prek katerega je dovoljeno vzpostavljati vezi med ljudmi. To ljudomrzno filozofijo odklanjamo. Na tej osnovi ne more delovati partnerstvo med spoloma, generacijami in ljudmi sploh na vseh ravneh, na tej osnovi ne more delovati družina kot osnovna celica družbe.

Ublagovljenje in individualizacijo ocenjujemo kot pozitiven proces. Vendar moramo storiti vse, kar je v naši moči, da ta dva procesa ne bosta vodila v posameznikovo osamitev in mu ne zmanjševala njegove življenjske moči in sposobnosti preživetja. Zato je treba temu primerno naravnati šolski proces in druge pomembne družbene procese. Izolirani posameznik zahteva kot politično nadgradnjo avtoritarna razmerja, avtokratično državo, močno instanco v vsakodnevnem življenju, hkrati pa predvsem varnost in zaščito avtoritarne države in velikega vodje. Neoliberalni procesi uničujejo demokracijo, ker uničujejo nastavke za krepitev posameznika kot kompetentnega sooblikovalca javnega življenja. V teh procesih vidimo veliko nevarnost in zato jih je nujno preusmeriti. Sprožiti je treba procese, znotraj katerih se bo posameznik okrepil kot visoko sposobna moralna, intelektualna, duhovno razvita osebnost s politično zavestjo in orientacijo v življenju ter z občutkom za sočloveka in za skupnost.

Goli boj za preživetje ne rojeva potrebne ustvarjalnosti za postmaterialne družbe. Individualizirani posamezniki v stalnem strahu za svoj obstoj so zgolj ubogljivi izvrševalci ukazov, ki jim jih nalagajo vsakokratni oblastniki. Posamezniki, ki bijejo boj za preživetje sebe in svojih otrok, ne želijo sprememb: v strahu hočejo zgolj ohraniti svoj status. Ne želijo sodelovati v priložnostih globaliziranega sveta ter se upirajo vsakršnim spremembam lastne identitete. Zaradi strahu pred izgubo položaja so njihovi ustvarjalni potenciali ohromljeni.

Da bi posameznik v postmaterialnih družbah globaliziranega sveta lahko postal ustvarjalen, ne potrebuje države kot nujnega zla, temveč kot navdihujočo državo, ki mu bo zagotavljala razmere za vsestransko ustvarjalnost. Posamezniki, podjetja, družbene skupine potrebujemo navdihujoče okolje, v katerem bo samoumevno, da so temeljne materialne dobrine bivanja in pozitivno družbeno vzdušje, ki veljajo za razvite družbe 21. stoletja, zagotovljeni. Samo takšno okolje lahko dejavno spodbuja nove priložnosti za pridobitev temeljnih dobrin, kot so izobrazba, zaposlitev, dohodek, bogastvo in sreča. Samo takšno okolje lahko navdihuje napredne stvaritve postmaterialnih družb.

Neoliberalna strategija politične stranke in mehanizme javnega delovanja in povezovanja ljudi postopno razgrajuje, jemlje veljavo združevanju in kolektivnemu nastopanju. Proces razgradnje je upravičen le do tiste mere, ko se predelujejo in odstranjujejo mišljenjski vzorci in oblike delovanja preteklega časa. Po pravilu pa gre v zadnjih treh desetletjih neoliberalna praksa z roko v roki s konservativizmom, ki hoče predmoderne institucije, kot so katoliška cerkev, vojska, patriarhalna družina, vse vrste hierarhičnih stanov in dohodki iz rente, ponovno vzpostaviti kot naravne prostore varnosti. Z neoliberalno strategijo razbito družbo poskušajo krpiti na srednjeveški način. Namesto da bi na temelju sproščenih elementov v procesu oposamljanja najrazličnejših sestavin narave, družbe, kulture in identitet gradili infrastrukturo za utrjevanje posameznikove svobode, neokonservativne strategije na novo oposamljene elemente nezaščitene vklepajo v še močnejše okove, kot so v njih bili pred tem. Tako se vzpostavljajo močne napetosti, ki se rešujejo s protesti, kriminalom, uživanjem vseh vrst drog, s terorizmom in državnim nasiljem.

Povsem jasno je, da je svetovna kriza svet dokončno vrgla s tečajev. Odsotnost družbene

regulacije, ki bi lahko kapitalu in trgom postavljala razumne omejitve in njihova gibanja korigirala v dobro javnega interesa, ljudi, skupnosti in okolja, je povzročila finančno krizo, ki se je do danes prevalila v krizo realnega gospodarstva. Kljub začetnemu optimizmu, da je krizna izkušnja dovolj globoka za odločen zasuk k drugačni, trajnostni in bolj socialni ureditvi mednarodnega finančnega in gospodarskega sistema, je po dolгих letih krize jasno, da je neoliberalna doktrina uspela krivdo za nastanek krize prevaliti na državo in regulacijo. Zapoved državam je jasna: krčenje socialne države, privatizacija in javnofinančna strogost. Zgledi ameriškega New Deala v globalnem kontekstu izgubljajo prepričljivost.

Neoliberalna strategija tako vztraja tudi pri počesnem nevmešavanju države in javne sfere v zasebno kopičenje bogastva, v območje zasebnega določanja javnih vzorcev bolezni in zdravja ter dojemanja telesa, narave, miru, svobode in enakosti. Iz javne sfere, v okviru katere se je pred tem postavljalo temeljne okvire življenja, se določanje temeljnih konceptov seli na trg. V bitki med posameznimi centri kapitala tako zmaguje koncept varnosti, ki ga vsili najmočnejša multinacionalka, koncept zdravja, ki ga vsili najmočnejši blok farmacevtske industrije, koncept športnega načina življenja, ki ga vsili najmočnejši proizvajalec športnih rekvizitov. Tipi nadzorov takih procesov, kot sta jih razvili država in javnost v industrijski dobi, niso alternativa. Podpiramo etično, na človeka naravnano držo vseh proizvajalcev življenjskih predstav in se zavzemamo za vzpostavljanje mehanizmov, ki bodo zagotovili sprotno preverjanje procesov v interakciji z vsemi zainteresiranimi in vsemi vrstami strokovnjakov o posamezni zadevi.

Neoliberalna globalizacija nadaljuje koncentracijo (predvsem finančnega) kapitala, zato razgrajuje vse omejitve, ki jih pred ta proces postavlja nacionalna in še posebej socialna država. Naloga nacionalne in socialne države je skrb, da državljani vstopajo v razmerja z drugimi dejavniki na svetovnem trgu po načelu pravičnosti in da vzpostavi mehanizme, ki bodo zagotavljali investiranje dobička tudi v kakovost življenja državljanek in državljanov Slovenije.

Zato je dolžnost in poslanstvo socialnih demokratov, da odpiramo razprave o vprašanih, ki so na videz umaknjena na trg in prepuščena tekmovanju, propagandi, lovu na duše in porabnike. Ta vprašanja zadevajo ključne točke našega bivanja, kot so etična drža, moralne vrednote človeštva in vsakega posameznika, vprašanja življenja in smrti, telesa, zdravja, varnosti, miru ter kulturnih identitet.

Neokonservativna strategija je razvila vrsto novih metod in medijev za utrjevanje strahu in negotovosti kot najboljša podlaga za utrjevanje preživelih vrednot, ki utrujejo mrtvo družbo, krepijo razkol med bogatimi in revnimi, med tistimi v sredini družbe in onimi na obrobju. Sistem upravljanja čustev je do potankosti izdelan in služi utrjevanju individualizacije in hkrati vzdrževanju kolektivno zaščitene posameznikove nemoči. Individualizacija, ki je na začetku moderne predstavljala proces posameznikovega osvobajanja, se je v sedemdesetih in zlasti osemdesetih sprevrgla v proces osame in rastoče nemoči. Socialni demokrati te koalicije ne podpiramo, ker smo prepričani, da vodi v družbo teme in stopnjevanja zla.

Neoliberalni in neokonservativni gospodarski modeli za svoj obstoj potrebujejo razlike v potencialih, iz katerih črpajo moč in kratkoročne koristi. Zato je logična njihova težnja po ustvarjanju večjih razlik med ljudmi, državami in kontinenti. Socialni demokrati take razvojne logike ne moremo sprejeti, saj zaradi prekomernega izčrpanja okolja, ljudi in zanemarjanja zunanjih stvari kratkoročno namenoma spregleda posameznikovo vlogo v družbi in dolgoročno ogroža obstoj človeštva. Prepričani smo, da je gospodarski razvoj povezan predvsem z ljudmi in njihovo aktivno participacijo pri ustvarjanju blaginje. Uspešna gospodarstva so po našem tista, ki so sposobna vključiti čim več ljudi v svoje procese in pri tem zaposliti vse ali vsaj čim več njihovih ustvarjalnih potencialov. Motor gospodarskega razvoja je sinergija umskih, ustvarjalnih in delovnih sposobnosti posameznikov, katerih uspešnost nikakor ne more biti posledica zmanjševanja varnosti, pa naj gre za njihovo fizično ali socialno varnost.

Prvi pogoj za uspešen gospodarski razvoj je čim večja transparentnost poslovanja posameznih gospodarskih in javnih subjektov, kar zmanjšuje možnosti spekulacij in tveganja socialne varnosti ljudi, ki nastajajo zaradi sebičnih interesov posameznikov.

Neoliberalna in neokonservativna tržna gospodarstva se trudijo uravnati količino znanja v družbi in ga prilagajati svojim potrebam. Predstavniki in lastniki kapitala si prizadevajo, da novoustvarjeno znanje ustreza zgolj njihovim potrebam, saj v nasprotnem kršijo lastno paradigmo o racionalnosti. To lahko dosegajo s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki je vgrajena v upravljanje z znanjem in je v njihovi lasti. Znanje, ki presega njihove potrebe, zanje dejansko predstavlja oviro oz. anomalijo na trgu, kar posledično širšemu krogu ljudi preprečuje, da bi užival v tej razsežnosti blaginje.

Neokonservativni koaliciji je uspelo, da je centre znanja osamila in od ljudi odtujila. Centri znanja nimajo povezave z realnimi problemi in so zato vse bolj prepuščeni samim sebi. Zato za svoje delovanje ne čutijo nobene odgovornosti, zavezani so zgolj znanstveni etiki. Hkrati se ustvarja vtis, kot da je znanje vsepovsod dostopno, čeprav je na vsakem koraku jasno, da se do njega težko pride. Znanje je zakodirano v institucije, zlasti univerze in raziskovalne organizacije. Sprivatizirano znanje se lahko zato širi samo z množico zasebnih univerz. Znanje tako izgublja status javnega dobra in postaja predvsem naslov, ki ga univerze podeljujejo po končanem šolanju. Osiromašenje izobrazbe in omike se tako reproducira, čeprav se izobrazbena struktura dviguje. Sprivatizirano znanje je dostopno le za velike denarje, s čimer šolanje stopi v službo reprodukcije razkola na peščico bogatih in množico revnih. Ohraniti je treba javno šolstvo, hkrati pa zgraditi prepričanje, da je investicija v šolanje, izobraževanje, usposabljanje najboljša investicija za prihodnost mladih. Univerzitetni študij se mora bolj odpreti svetovnemu prepihu, tako da bodo slovenske univerze načrtnije odpirale vrata najboljšim študentom iz sveta, okrepiti moramo šolanje naših najboljših študentov na najboljših svetovnih šolah.

Brez ustrezne etične, socialne in politične orientacije se izobraženci spremenijo v slednike tehnoloških izdelkov peščice multinacionalk, ki so v svojem delovanju povsem opustile etična merila in temeljne človeške vrednote. Tržni zakoni silijo posameznika zgolj v iskanje

individualne potežitve. Šolanje ne more in ne sme biti samo azil za umik iz trga dela, iz življenjskih razmerij moči, temveč posameznikov vseživljenjski način rasti na strokovni, človeški in duhovni ravni. Vzgoja je temeljna sestavina šolanja, ki posamezniku in skupinam vzpostavi potrebne orientacijske točke za delovanje v družbi in politiki, za oblikovanje in prepoznavanje ciljev, ki izražajo iz bistva človeštva, narave in posameznika. V tej razsežnosti je sfera politike pomembna, saj si v njej posamezniki izšolajo svojo orientacijo za skupno dobro in dobro človeštva.

Ker sta se struktura posameznika in povezav, tehnologija socializacije in oposamljanja spremenili, je treba vpeljati nove strategije za skupno akcijo, uveljavljanje dobra, skupnih predstav in interesov. Trg ni zadosten regulator, ker je življenje ljudi in pogoje zanj razdrobil, nima pa strategije za vzpostavljanje dobre skupnosti. Sodobna tehnologija posamezniku omogoča, da se lahko vse bolj osredinja na svoje poslanstvo, razvija individualno strategijo, obenem pa ga sili v osamo. Naloga javnega prostora je prav v tem, da posameznika usposablja, da bo do največje mere izkoristil sodobne tehnologije, hkrati pa nadgradil te dobrine s službo človeštvu in splošno sprejetim vrednotam.

Doslej sta privatizacija in posesivni individualizem predstavljala oazo svobode in zasebnosti, saj je bilo treba življenje ljudi zgodovinsko iztrgati konservativnim korporativnim ustanovam. V razmerah popolne individualizacije pa je posesivni individualizem ovira razvoju posameznika in skupnosti.

Ob odtujevanju ljudi drug od drugega se je sodobno človeštvo odtujilo tudi od svojega naravnega okolja. Sodobni kapitalizem ravna z naravnimi viri skrajno razsipno, ob tem pa pretirana proizvodnja terja pretirano porabo za maksimiranje profita. Zato se utemeljeno prebuja skrb, da bosta z nadaljevanjem takega ravnanja čistost in zdravje okolja, v katerem bo živel človek, postala povsem odvisna od posameznikove ekonomske moči in bo okolje postalo plačljiva dobrina, s tem pa prenehalo biti dediščina človeštva ter obča človeška dobrina.

Opogumlja nas dejstvo, da se vse več ljudi zaveda potrebe po samozadostnosti in vzdržni organizaciji naših življenj. Socialni demokrati želimo Slovenijo razvijati kot inovativno gospodarstvo z manj emisijami, ki bo zadostilo potrebam po trajnostnem kmetijstvu, ribištvu, varnosti ter kakovosti hrane in trajnostni uporabi virov za industrijske in energetske namene. Pri tem hočemo zaščititi biotsko raznovrstnost in okrepiti varstvo okolja. To ponujamo kot razvojno smer za prehod Slovenije v napredno ekonomijo, ki je odgovorna do prihodnjih generacij.

Neoliberalna globalizacija grozi kulturni identiteti maloštevilčnih narodov. Monopolna kulturna, zlasti anglo-ameriška produkcija, deluje kot talilni lonec nacionalnih kultur, izginja kulturna raznolikost, izginja jezikovna identiteta maloštevilčnih narodov, nonšalantno podrejanje ekonomski učinkovitosti in pragmatičnosti vodi v kulturno in komunikacijsko servilnost in informacijsko odvisnost od svetovnih tehnoloških in kapitalskih monopolov. Vendar obstajajo tudi vse možnosti, da na enak način, kot smo pred pol tisočletja znali izrabiti globalno tehnologijo tiska v prid utrditve narodne identitete, izrabimo tudi svetovni

splet za svojo uveljavitev, ne pa da v njem pesimistično vidimo le grožnjo za svoj obstoj.
Borili se bomo za slovensko narodno prihodnost.

POČISTIMO ZA NAZAJ,

DA STOPIMO NAPREJ.

Socialni demokrati smo bili na čelu prizadevanj za parlamentarno demokracijo in tržno gospodarstvo, za mirno, sporazumno in mednarodno podprto razdružitev bivše Jugoslavije in oblikovanje samostojne in neodvisne, demokratične države Slovenije, ki se je intenzivno začela že v osemdesetih letih in se končala z vstopom Slovenije v Evropsko unijo in NATO.

Slovenijo vidimo kot državo številnih potencialov, izjemne lege in dobro zavarovanih obnovljivih virov. S pravilno razvojno usmeritvijo lahko Slovenija ponovno postane uspešna družba z visoko stopnjo kakovosti življenja njenih ljudi.

Tranzicija je uveljavila prevelike socialne razlike in neenakosti, ki vodijo družbeni razvoj v napačno smer. Kriza ta razmerja še pogloblja, neoliberalna doktrina pa Sloveniji grozi, da se bo iz družbe majhnih socialnih razlik nadalje in pospešeno rzslojevala ter s tem zmanjševala izhodiščne možnosti za kakovostno ter polno življenje.

Slovenija je ranljiva, ker smo pred zaključkom tranzicije naredili usodne napake. Politična kratkovidnost in sebičnost sta zmagali nad skrbjo za trajnostne možnosti Slovenije, da z znanjem, primerjalnimi prednostmi in pametnim razvojem zagotovi svojim ljudem enake možnosti za blaginjo celotne skupnosti.

Socialna demokracija verjame, da je tranzicija končana. Da je končan čas, v katerem je bilo vse dovoljeno, nič kaznovano. Zato moramo tranzicijo ovrednotiti v njenih dosežkih in stranpoteh, ki so odločilno oblikovali sedanjo šibkost Slovenije.

Slovenijo po koncu tranzicije zaznamuje dolgotrajna odsotnost skupne vizije družbenega razvoja. Ker ni enotnih ciljev, tudi ni dolgoročnega operativnega programa in ni konsistentnih in usklajenih področnih razvojnih politik. Zato ni mogoče oblikovati osnovnega soglasja o poti za naprej, zaradi česar je sprejemanje odločitev in oblikovanje politik podvrženo stihijskemu pristopu in kratkoročnim potrebam, ne pa trajnostni skrbi za dolgoročno blaginjo in možnosti ljudi.

Slovenija je v krizo vstopila nepripravljena zaradi spleta razvojno zmedenih, nepovezanih, ekspanzionističnih in procikličnih ukrepov vlade v času 2004-2008, ki je porušila javnofinančno stabilnost, omogočila nevzdržno zadolževanje bank in gospodarstva, kasneje pa niso bili pravočasno sprejeti ukrepi za sanacijo bank in razdolžitvev, temveč je sledilo veliko dodatno zadolževanje za javno porabo in blokada prvega dela gospodarskih reform. Hkrati je izrazito polarizirala družbo ter kadrovsko osiromašila državno administracijo in javni sektor.

V prvih letih krize tudi vlada v obdobju 2008-2011, v kateri je bila SD vodilna stranka, sicer z dobrimi nameni, a z notranjo neuskkljenostjo ni zmogla učinkovitega družbenega odgovora na takrat še obvladljiv problem bančnega krča, ki je s prezadolženostjo gospodarstva danes splošno pripoznan kot ključni razvojni problem Slovenije. Ne glede na to pa je ta vlada z novim razvojnim konceptom za prestrukturiranje in modernizacijo gospodarstva, okrepitevijo javnega sektorja in učinkovitejšo, ciljno usmerjenostjo socialne pomoči države naredila pomemben premik k okrevanju, ki je v letih 2010 in 2011 dal spodbudne rezultate pri rasti bruto domačega proizvoda in stabilizaciji neugodnih gospodarskih nihanj.

Dediščina te prve vlade, v kateri smo imeli Socialni demokrati prvič v samostojni Sloveniji vodilno vlogo, je za Socialne demokrate in za državo posebej pomembna. Uspešno je ublažila socialne posledice krize, podprla izvozno gospodarstvo in s tem Slovenijo uvrstila med najboljše države po plačilni bilanci in presežkom izvoza nad uvozom, okrepila je razvojna vlaganja v najbolj perspektivnih panogah za prihodnost, delno pa z garancijskimi shemami tudi stabilizirala likvidnost gospodarstva. Brez političnega soglasja pa socialnodemokratskim silam v tej vladi ni uspelo zagotoviti kapitalske okrepitev bančnega sistema, še posebej sistemskih bank, ki je bil že pred krizo drugi najmanj kapitaliziran v Evropi.

Socialna demokracija se je v tem obdobju dokončno oblikovala kot reformna politična sila, ki je ne zanima družbena stagnacija, ampak ustvarjanje vsestranskih pogojev za družbeni napredek in opolnomočenje ljudi. Nenazadnje je ta vlada padla prav zaradi njenih reformnih zavzevanj po padcu vladnih reform na trojnem referendumu, posledice politične kratkovidnosti in sebičnosti posameznih političnih sil pa je Slovenija v polni meri občutila šele v letih vlade 2012-2013 in po njenem padcu z resno omajano mednarodno in gospodarsko kredibilnostjo države.

Globoko družbeno nezaupanje je zaznamovano z razvojno brezcilnostjo države in njeno nekaznovano plenjenje. Vsi ti travmatični družbeni procesi so demotivirali prebivalstvo, ki je v veliki meri zbegano, prestrašeno in resignirano. To je posebej občutno pri mladi generaciji, ki v ključnih letih za razvoj svojih lastnih možnosti tava v brezcilni družbi, ki ne verjame več sama vase. Posledica je kriza vrednot, umikanje v privatno sfero, emigracija vrhunskih kadrov in šibko zaupanje v družbene in državne institucije.

Tranzicija je najbolj prizadela ljudi, ki živijo samo od svojega dela in znanja.

Gre za ljudi, ki so izgubili zaposlitev in perspektivo, neizobražene delavke in delavce in nekatere skupine, ki so jih spremembe sistema najbolj prizadele. Danes to krizo posebej občutijo mladi in izobraženi. Slovenija je v nekaj letih iz podobe obljubljenе države postala prostor, iz katerega se ljudje, željni priložnosti in uspeha, izseljujejo.

Mnogi ljudje vseh generacij so potisnjeni v prekerno delo brez pravic, nezaposlenost in samozaposlenost. Vse pogostejše so postale strogo nadzorovane in izkoriščevalske delovne razmere, v katerih lastniki pod krinko konkurenčnosti zasledujejo zgolj povečevanje profita.

Slovenija je z našimi prizadevanji postala samostojna mednarodno priznana država. Uvedba strankarske demokracije in privatizacija sta bili nujna procesa za uskladitev Slovenije s

sodobnimi gospodarskimi in političnimi tokovi v svetu. Na drugi strani je tranzicija ustvarila močan partitokratski mehanizem, ki se mu podrejeni družbeni podsistemi, v katerih stranke nimajo kaj iskati. Nezadovoljna javnost zato upravičeno išče nove mehanizme, kot sta neposredna demokracija in skupnostno samoorganiziranje ljudi, da se nadomesti izrojen strankarski sistem. Socialni demokrati nove iniciative za poglobljeno družbeno participacijo pozdravljamo in jih želimo sorazvijati, pri tem pa odločno zahtevamo (samo)očiščenje političnega razreda in strank. Parlamentarna demokracija zahteva stranke kot nujen element pri političnem organiziranju ljudi. Stranke pa morajo biti odprte, transparentne in reprezentativne, da lahko odsevajo interese volilnega telesa in te interese prevajajo v politične odločitve. V političnem prestrukturiranju slovenske družbe prepoznavamo motiv, da se sami kot politična stranka spreminjamo na bolje, in hkrati kot upravičeno grožnjo, da se iz političnega prostora odstrani tiste, ki ne prispevajo k zdravemu napredku družbe, svoj politični fokus pa usmerile v pridobivanje zasebnih koristi in ne uresničevanje javnega, skupnega dobra.

Slovenija je šla v tranzicijo z bistveno prednostjo pred državami vzhodnega socialističnega bloka. Vrsto let je namreč razvijala elemente tržnega gospodarstva, zagotavljala svoboden pretok blaga, ljudi in idej, razvijala sestavine političnega pluralizma in civilne družbe. To prednost je v procesu tranzicije izgubila, v sami krizi pa je zaradi politične razklanosti, odsotnosti jasnega nacionalnega koncepta razvojno pričela zaostajati za nekdanjimi zasledovalkami.

Prepad med bogatimi in revnimi se pogloblja, lastnina se je nakopičila v rokah peščice bogatašev, ki niso prišli do nje z delom in znanjem, temveč z izkoriščanjem pozicij moči in včasih (tudi hote) luknjičave zakonodaje, ki je v okviru zakona, tudi v nasprotju s poštenjem in moralo, taka ravnanja omogočala. Privatizacija se ni izpeljala v skladu s pričakovanji in interesi večine, da bi bila lastnina pravično razporejena med večino ljudi. Lastninska struktura je nepregledna in zato ni podrejena korektivom državnih politik. Privatizacija tudi ni bila ustrezno zakonsko urejena, da bi preprečila številne zlorabe pri njeni izvedbi, še posebej s strani vodstev pooblaščenih investicijskih družb in menedžmenta v številnih gospodarskih družbah, ki so se privatizirale brez zadostnega nadzora države. V obdobju 2004-2008 so vodstva številnih družb z najemanjem tajkunskih posojil za odkupe lastniških deležev praktično uničila vrsto sicer perspektivnih gospodarskih družb.

Socialni demokrati v procesu družbenega plenjenja nismo sodelovali. Nismo bili del organizirane kraje, ki je ugodne primerjalne prednosti in dobra startna izhodišča za oblikovanje družbe enakih možnosti, tekmovalne navzven in povezane navznoter, zapravili zaradi lastnih koristi in zadovoljevanja potreb elit na škodo in na račun vseh drugih članic in članov naše družbe. Socialni demokrati bomo zato predlagali sprejem ustavnega zakona o nezastaranju določenih kaznivih dejanj s področja gospodarstva, povezanih s privatizacijo.

Če so bili del tega procesa ljudje, ki z nami delijo strankarsko izkaznico, je naloga pravne države, da jih postavi pred odgovornost. Ko in če smo s temi pojavi soočeni, znamo reagirati z notranjim očiščevanjem in sami urediti in počistiti svoje vrste. Odškodninska in kazenska odgovornost za storjena ravnanja pa ne more biti naloga politične stranke. Politična stranka ima odgovornost, da s spoštovanjem neodvisne narave sodstva in organov pregona na

sistemski ravni ustvarja pogoje za pravičnost. Da bo zlo kaznovano, malomarnost grajana, dobro nagrajeno, družba pa zaradi tega pravična.

Tranzicija je proces prehoda nekdanje družbene lastnine v zasebno lastnino, prehod do jasnega titularja nacionalne akumulacije. V Sloveniji je ta proces potekal skozi tri velike procese lastninjenja: lastninjenje podjetij, lastninjenje stanovanj in denacionalizacija.

Proces lastninske transformacije je bil tako obsežen, da je nujno ustvaril tudi mnogo krivic. Začetni proces množične privatizacije je po eni strani izboljšal dostopnost do lastnega stanovanja večini ljudi, pri tem pa razbil dotlej zgleden sistem izgradnje novih stanovanj. Zaradi enega najvišjih deležev lastniških stanovanj v Evropi trg najemnih stanovanj vse do danes ni zaživel in predstavlja resno motnjo pri reševanju stanovanjskega problema nove generacije, mobilnosti ljudi in možnosti, da se mladim zagotovi dostopen način za ureditev doma in pogojev za ustvarjanje družine. K temu je v pomembnem merilu prispevala neustrezna državna stanovanjska politika državne izgradnje in prodaje stanovanj na trgu, namesto pospeševanja gradnje najemnih stanovanj za mlade in druge ranljive skupine prebivalstva.

Denacionalizacija je v ambiciji, da se restavrira lastninska razmerja pred socialistično revolucijo, vrnila veliko večino premoženja fevdalnega izvora lastnikom, predvsem Cerkvi. To še posebej velja za obsežna gozdna posestva, ki predstavljajo tudi izjemen razvojni potencial države. Mnogi primeri kažejo, da je denacionalizacija sicer popravila krivice nekdanjim razlastnjenim lastnikom, po drugi strani pa povzročila tudi nove krivice in predvsem velike razvojne zaostanke. Z vrnitvijo premoženja se namreč v mnogih primerih ni vzpostavila tudi odgovornost, ki jo ustava določa kot nujno sestavino lastninske pravice: to je funkcija lastnine v njeni socialni in ekološki dimenziji. Socialna demokracija zato izbran model denacionalizacije označuje kot eno od prvih velikih napak tranzicije.

Model lastninjenja podjetij je bil zamišljen kot delitev nekdanjega družbenega premoženja med državljane. To je Sloveniji omogočalo prehod v ekonomsko demokracijo in sistem državlanskega delničarstva. Žal je proces certifikatnega lastninjenja spremljal tudi proces koncentracije, kjer se je v novih pidovskih skladih nakopičilo poceni odkupljeno premoženje državljanov. To je v nadaljevanju vodilo v proces tajkunizacije, navzkrižnega lastništva med velikimi nacionalnimi korporacijami in na koncu, ob začetku svetovne finančne krize, zloma tega modela privatizacije, ki je v veliki meri prispeval k nastanku bančne krize v Sloveniji.

V obdobju tranzicije se je še posebej poslabšal položaj žensk v javnem življenju. Neoliberalna strategija je tudi na Slovenskem proizvedla velik demokratični primanjkljaj, ki se kaže v zmanjševanju interesa za politično delovanje, bistveno poslabšanem položaju žensk v javnem življenju, pa tudi v zavračanju enakopravne participacije družbenih manjših v procesih družbenega dogovarjanja. Politična moč je začela prevladovati nad močjo argumentov.

Ceno bodo večinoma plačale generacije, ki šele prihajajo.

Denacionalizacija je bila izpeljana po napačnih kriterijih in je privedla do novih velikih krivic. Lastnino je v številnih primerih pripeljala v roke tistih, ki niso bili usposobljeni ravnati z njo po načelu dobrega gospodarja. Brez potrebe je obremenila nove generacije. Bila je zavestno politično plačilo Demosa rimskokatoliški cerkvi na Slovenskem in tujini za volilno podporo v

letu 1990. Posledice tega pa bodo ob združevanju konservativizma s prevlado argumentov moči in denarja močno odsevale v še večjem vmešavanju rimskokatoliške cerkve v politiko, šolstvo, medije in vsiljevanju njenih vedenjskih vzorcev v javno sfero z namenom, da bi jo obvladala in si jo prilastila.

Privatizacija je bila preveč radikalna, saj je demokratično izvoljenim organom odvzela možnost za bistveno vplivanje na družbene in politične tokove. Zlasti neupravičena je bila privatizacija v tistih delih gospodarstva, ki so javnemu sektorju dobavljali dodatna sredstva za financiranje delovanja in s tem nižali davke.

Med tranzicijo sta javna funkcija in javno dobro izgubila ceno. Po prevzemu gospodarstva cilja privatni kapital še na prevzem javnih služb, da bi se lahko oplajal tudi v dejavnostih, ki opravljajo naloge v javnem interesu, zato bi morale ostati del javnega sektorja ali pa bi jih lahko uresničeval neprofitni nevladni sektor pod njegovim strogim nadzorom.

Pričakovanja ljudi o demokratičnem, a učinkovitem parlamentarnem političnem sistemu se niso izpolnila. Civilna družba je z razvojem strank izgubila svojo neodvisnost in vlogo. Pravna država se prilagaja razumevanju zmagovalcev na volitvah. Stranke delujejo vse bolj odtujeno in z mislimi na volilni izid, ne na interese ljudi. Lokalna samouprava je nastajala stihijsko in je v mnogih okoljih nesposobna dosegati cilje pri razvoju lokalnega okolja in višjo kakovost življenja ljudi. Razdrobljenost lokalne samouprave pogosto zmanjšuje možnosti za izkoristek razvojnih danosti, hkrati pa zahteva drag in nepregleden politično-upravni aparat.

Slovenija je v procesu približevanja evropskim integracijam prevzela obsežen *acquis communautaire*, pri tem pa velik del svojih obveznosti iz evropske zakonodaje nadgradila v obsežen, zapleten in nepregleden pravni sistem. Dodatno je k relativno dobremu zakonodajnemu okviru razvila sistem neučinkovitih institucij, ki nimajo zadostnih kapacitet in pravih organizacijskih pristopov, da bi bile sposobne kontrolirati pravilnost izvrševanja zakonodaje na vseh ravneh družbenih podsistemov. Država je postala zapleten birokratski kolos, ki nujno potrebuje odločen premik k transparentnosti, logičnosti in poenostavljanju. Če želimo, da Slovenija spet začne delovati, potrebujemo jasnejši, enostavnejši pravni sistem.

Javnost je izgubila svoj demokratični in pluralni naboj. V javnem interesu so lastniška in vsebinska pluralnost medijev, njihova profesionalnost, etičnost in avtonomnost. Za ohranjanje žive javnosti mora država voditi aktivno politiko odprtega dialoga o ključnih razvojnih vprašanjih, s čimer se bo lahko razvijala civilna družba.

Zasebna lastnina za takšno razpravo ni in nikoli ne bo zainteresirana. Nevladne organizacije je država instrumentalizirala, zato so si le-te le s težavo izborile prostor avtonomije. Vstaje so rodile novo civilno družbo, ki je manj institucionalizirana, a zato tudi bolj kritična in radikalna.

Evropi ni uspelo uresničiti ambicije po najkonkurenčnejšem na znanju temelječem gospodarstvu na svetu. Tudi njej ni uspelo v času krize odgovoriti na pričakovanja ljudi. Nasprotno: napačen model reševanja težav držav, zaostren tudi na evropskem nivoju, je prispeval k poglobljanju krize in vse večjim razlikam med severom in jugom.

Evropska unija ni zmogla zaščititi evropskega socialnega modela kot vzorca za soočenje s krizo. Namesto tega je napačno povzela pristope iz držav, od koder je kriza pravzaprav prišla. To jo je naredilo šibko, notranje slabše povezano in še bolj odtujeno od državljanov.

Evropa ni največja, ne najbolj inovativna, nikoli ne bo sposobna konkurirati v ceneni proizvodnji potrošniških dobrin. A kot politični projekt je velikanska in brez primere v človeški zgodovini. Zgrajena je na vzajemnosti, solidarnosti in sodelovanju njenih držav. Ta politični projekt je ohranil in širil mir na nemirni stari celini. Evropa je predstavljala magnet, vizijo tekmovalne in solidarne družbe, ki je z evropsko perspektivo združil po drugi svetovni vojni razklano Evropo.

Socialna demokracija zato verjame vanjo. Evropa se mora vrniti k politiki vodenja z zgledom in navznoter in navzven s svojimi dejanji promovirati stabilnost, sodelovanje in vzajemnost med narodi. Pri tem se mora od političnega gesla kot Evrope državljanov premakniti k udeležanju te vizije, da opolnomoči svoje ljudi in jim odpre možnosti za polno življenje.

Socialna demokracija mora Evropo povrniti k rasti, zaposlovanju in trajnostnemu razvoju. Evropski socialni model mora biti dopolnjen z zahtevo po trajnostnem razvoju, ki bo vir konkurenčnosti. Pojem konkurenčnosti je treba razumeti širše: kot sposobnost, da na ekonomsko vzdržan način družbe zagotavljajo blaginjo svojih državljanov in pri tem uresničujejo visoko odgovornost do okolja in prihodnjih generacij.

V Evropi, pametni, povezani, socialni in tekmovalni, vidimo rešitve za položaj in perspektivo Slovenije. S preobratom k rasti in zaposlovanju usmerjeni ekonomski politiki v Evropi in solidarnostjo med evropskimi državami pri dostopanju do virov vidimo način, da se kriza v Evropi preseže.

SOCIALNA DEMOKRACIJA

SO NJENE VREDNOTE.

Vrhovna vrednota socialne demokracije je posameznikovo življenje.

Vse druge vrednote so pomembne samo toliko, kolikor krepijo njegovo življenjsko moč in srečo.

Socialni demokrati želimo ljudi spodbuditi k samozavesti in jih opogumiti, da s sprejemanjem in vključevanjem teh vrednot zaživijo polno življenje.

Socialni demokrati razumemo svoje vrednote kot temelj, na katerem gradimo družbo, utemeljeno na človekovem dostojanstvu. To je tudi okvir, znotraj katerega se ljudje oblikujejo in pripravljajo na enakopravno sodelovanje z drugimi, da se dosega ravnovesje v posamezniku, družini in družbi.

S poudarjanjem socialnodemokratskih vrednot postavljamo na prvo mesto skrb za vsakodnevno življenje in počutje vsakega posameznika ne glede na njegov družbeni položaj.

Socialnodemokratske vrednote definirajo naš odnos do človekove enkratnosti in hkrati njegovo medsebojno delovanje s skupnostjo. Te vrednote so: svoboda, strpnost, solidarnost, varnost, enakost, pravičnost, partnerstvo, tekmovalnost, sožitje z naravo in mir.

SVOBODA

je dejansko uresničevanje posameznikovih potreb, občutij in interesov v vsakokratnih razmerjih. Pri tem izhajamo iz prepričanja, da je posameznikova svoboda pogoj za svobodo vseh, in hkrati, da je posameznikova svoboda vedno konkretna. Posameznica ali posameznik je zato vedno svoboden toliko, kolikor je vpet v realizacijo svobode drugih, in hkrati toliko, kolikor svobode in kakršno svobodo je sposoben živeti iz lastne moči. Svoboda se ne konča, temveč začne tam, kjer se začne svoboda drugega. Svobodo v polnem smislu razumemo kot posameznikovo samouresničevanje skupaj z drugimi. Za življenje takšne svobode pa se je treba usposobiti predvsem v dejavnem političnem procesu.

Prepričani smo, da je svoboda nedeljiva, kar pomeni, da je posameznikova svoboda možna samo, če ne obstaja v državi, v Evropski uniji in na svetu noben posameznik, ki ni svoboden. Boj za svobodo vseh ljudi na Zemlji je eden temeljnih ciljev Socialnih demokratov.

Svoboda je tesno povezana in uravnotežena z odgovornostjo in obveznostmi do drugih. Priznavanje in življenje **človekovih pravic** sta nujna sestavina svobodnega sveta. V svetu političnih in družbenih razlik in neenakosti je uresničevanje posameznikove svobode vezano na hkratno uresničevanje zlasti enakosti in solidarnosti, pa tudi drugih vrednot Socialnih demokratov. **Avtonomija** je sestavni del koncepta svobode. Svoboda omogoča **kulturno raznolikost**, ki za svojo polno prisotnost zahteva razvite vedenjske vzorce strpnosti.

STRPNOST

je neposredno povezana s človekovo svobodo in njegovim bivanjem v skupnosti. Socialni demokrati uveljavljamo koncept **sprejemanja in spoštovanja drugačnosti**, ki ne le dopušča, temveč krepi pozitivne razlike v človekovem značaju, kulturi, nacionalnosti, spolnih in drugih opredelitvah. Strpnost razumemo kot sprejemanje in spoštovanje človekove edinstvenosti, hkrati pa kot primarno načelo, na katerem sta utemeljena solidarnost in partnerstvo. Strpnost je predvsem odgovornost tistih, ki razpolagajo z večjo družbeno in politično močjo. Socialni demokrati se zavzemamo za spoštovanje razlik in sprejemanje posebnosti vsakogar od nas, kar mora postati sestavni del učenja o drugih in razumevanja drugih za njihovo dejansko sprejemanje in ne le pasivno dopuščanje.

SOLIDARNOST

je utemeljena s potrebo po življenju v skupnosti. Družba lahko uspešno, uravnoteženo in trajnostno deluje samo na načelu solidarnosti. Medsebojna podpora ljudi in skupin je nujna za sobivanje. Socialni demokrati pa razvijamo tudi višjo stopnjo solidarnosti, ki jo predstavlja zavestna odpoved delu lastnih dobrin v korist drugih. Tu nas najprej vodi ideja pomoči za samopomoč. S solidarnostjo se uresničuje in krepi **srčno razmerje med ljudmi** in s tem spodjeda ljudomrznost in hladnost tržne družbe. Solidarnost kot medsebojna podpora velja vsem posameznicam, posameznikom in skupinam, ki uresničujejo naše druge temeljne vrednote, nesolidarnost pa vsem posameznicam, posameznikom in skupinam, ki nastopajo proti demokratičnemu soglasju v družbi in v svetu. Svoboden posameznik je solidaren posameznik, svobodna skupnost je solidarna skupnost. Solidarnost je tako med drugim tudi v službi doseganja večje enakosti v družbi. **Socialna varnost** je temelj in najpomembnejši učinek solidarne družbe. Samo varen posameznik lahko razvije svojo ustvarjalnost in živi svobodno. Socialno varnost razumemo kot aktivno pomoč javnega sistema pri zagotavljanju kakovostnih in človeka dostojnih življenjskih razmer. Na svetovni ravni se v tem okviru še posebej zavzemamo za aktivnejšo vlogo Slovenije pri zagovarjanju učinkovitejšega posredovanja znanja, tehnologije in drugih oblik **pomoči nerazvitim državam**.

VARNOST

Socialni demokrati krepimo **individualno varnost** kot temelj varnosti skupnosti. Zagotavljanje varnosti ne more biti povečevanje posameznikove osame, pač pa krepitev sposobnosti skupnosti, da odvrne nevarnost od ogroženega življenja in dobrin. S povečanimi varnostnimi tveganji v sodobnem svetu se povečuje pritisk na omejevanje človekovih pravic in svoboščin. Socialni demokrati razumemo dosledno **uveljavljanje temeljnih človekovih pravic** kot edini kriterij izbire, v katerega lahko skupnost poseže le tedaj, kadar so neposredno ogrožene

temeljne vrednote skupnosti in javnega dobra. Zavedamo se, da je za njeno zagotavljanje nujno potrebno sočasno in medsebojno povezano ter skladno delovanje na številnih področjih, ki segajo predvsem na socialno varnost, od varovanja človekovih pravic in okolja prek diplomatskih in političnih aktivnosti do vzdrževanja učinkovitega **nacionalno-varnostnega sistema**. Skladno s tem vidimo kot nujno, da se Slovenija s predlogi političnih rešitev in s humanitarnimi aktivnostmi, samoiniciativno ali v sodelovanju z drugimi državami, v okviru Združenih narodov in Evropske unije prizadeva za mir in mirno reševanje sporov.

ENAKOST

je za nas v prvi vrsti enakost možnosti za vse, ne le za izbrano elito. Politika enakih možnosti za vse mora biti sestavina vseh vladnih politik in politične kulture. Pri enakosti ne izhajamo iz naravne enakosti, temveč iz družbeno in politično povzročene neenakosti. Prizadevamo si za družbeno in politično enako obravnavanje vseh posameznikov in skupin, kar je mogoče zmeraj spet doseči samo ob spoznanju konkretnih neenakosti. To pomeni, da je treba z vsemi mehanizmi izravnati politične in družbene razlike, ki nastajajo zaradi načela tržne delitve dobrin v družbi in zaradi monopolov politične moči. Država ima pri zagotavljanju enakosti med posamezniki pomembno vlogo, saj predvsem z davčno in socialno politiko odpravlja krivice tržnega gospodarstva. **Odpravljanje neenakosti** je najboljša politika za vzpostavljanje varnosti v svetu, v družbi in na lokalni ravni. Pri tem pa zavračamo egalitarizem kot gibanje, ki absolutizira načelo enakosti do te mere, da omejuje posameznikovo svobodo in ukinja zdravo tekmovalnost in iniciativo ljudi. Zato nas razlike, ki so nasledek dela in znanja, ne motijo.

Enakost pred zakonom je temelj pravne države in ključni okvir za uveljavljanje enakosti pravic in odgovornosti, ki jih skupnost daje posamezniku. Socialni demokrati posebej poudarjamo pomen politike **enakosti spolov**, predvsem na trgu dela, v družini, politiki in javnem življenju nasploh. Pri zagotavljanju enakih možnosti za vse je za Socialne demokrate temeljnega pomena uveljavljanje **enakih možnosti** do izobraževanja in dostopa do informacij ter znanja.

PRAVIČNOST

razumemo kot stanje prepričanja, ki se uresničuje v sporazumu o medsebojnem priznavanju porazdelitve vrednot v družbi. Pravičnost je vrednota, ki vzdržuje **stabilnost v družbi in političnem sistemu**. Nepravičnost vodi v konflikte, nemire in vojne. Nepravičnost lahko zato vedno razberemo iz nezadovoljstva posameznic, posameznikov in skupin z deležem, ki so si ga uspeli pridobiti pri delitvi družbenih dobrin. Zato Socialni demokrati podpiramo tiste skupine, ki jih občutja nepravičnosti vodijo v politični in družbeni boj za širitev in uveljavljanje drugih temeljnih vrednot, in nasprotujemo tistim skupinam, posameznicam in posameznikom, ki s terjanjem pravičnosti kličejo po mračnjaštvu. Zlasti podpiramo v boju za pravičnost tiste sloje, posameznice in posameznike, ki so jim bile prizadejane krivice v tranziciji, v procesu lastninjenja, in tiste, ki jih dosegajo krivice vsakodnevnega življenja ljudomrznega liberalizma in konservativizma.

PARTNERSTVO

je za nas sodelovanje in dogovarjanje na osnovi medsebojnega upoštevanja sodelujočih za blaginjo vseh. Predpostavlja avtonomijo vseh sodelujočih. Partnerstvo je nova vrednota, ki se je uveljavila ob koncu dvajsetega stoletja. Ta vrednota ohranja **humano razmerje** tam, kjer so se skozi zgodovino umestile družbene neenakosti. Gradi na medsebojnem zaupanju in ga krepi. Partnerstvo je vrednota, ki jo bomo krepili zlasti v odnosih med moškimi in ženskami, med generacijami, med delom in kapitalom, med državo in civilno družbo, med državo, regijami in lokalnimi skupnostmi, na mednarodni ravni, v sodelovanju z drugimi strankami in političnimi skupinami, z drugimi državami, zlasti še pri zagotavljanju miru, družbenega razvoja in demokracije. Partnerstvo je najtesneje povezano s solidarnostjo in strpnostjo.

TEKMOVALNOST

razumemo kot načelo pretakanja najvitalnejših energij in predvsem kot možnost za vstopanje mladih v družbeno življenje. Izzive sprejemamo kot priložnosti za prodor v Evropo in svet. Tekmovalnost razumemo kot **spodbudo za ustvarjalnost** in posameznikovo samouresničevanje. Posameznice in posameznike sili k sodelovanju, sodelovanje krepi njihovo moč.

Posesivni individualizem, na katerem temelji neoliberalna revolucija, spreminja tekmovalnost v monopoliziranje vseh dobrin v svetu. Namesto poštenosti in pravičnosti se uveljavlja absolutna pravica močnejšega, odnosi med ljudmi pa se spreminjajo v razmere, v katerih je človek človeku volk. Takšno razumevanje in prakso tekmovalnosti zavračamo. Za nas sta strpnost in **kultiviranost** temeljni sestavini tekmovalnosti.

Socialni demokrati v ljudeh spodbujamo ustvarjalnost, **inovativnost in prodornost**. Razumemo jih kot način in predvsem kot posameznikovo možnost za podjetno vstopanje v družbeno življenje. Prodornost je v zdravem tekmovanju osnova za uspeh.

Socialni demokrati razumemo pozitivno in nenasilno tekmovalnost kot proces, v katerem se vzajemno spodbujamo, da vsakdo da od sebe največ zase in za skupnost. Gre za povečanje naših skupnih energij, kar pripomore k preživetju kot skupnemu zavzemanju, kjer štejejo vsi naši dosežki. V življenju, kot ga razumemo Socialni demokrati, ni posameznih zmagovalcev in poražencev, ker lahko zmagujemo le kot skupnost. Cilj nenasilnega tekmovanja je razvoj odličnosti in mojstrstva vsakogar od nas.

SOŽITJE Z NARAVO

je v podobi trajnostnega razvoja temeljni kriterij za odnos do vsega, kar velja za naravo. Najprej gre za človekovo lastno telo kot njegovo prvo naravo. Odnos do telesa zahteva tudi ukvarjanje s tem, kaj gre v telo, od hrane, vode in zraka, do okolja, ki tako posamezniku ni le zunanje, temveč sestavni del njega samega. Dolžnost naše generacije je, da prepustimo vnukom boljši svet, kot smo ga prejeli v uporabo od svojih dedov. Razvoj je lahko utemeljen le na **ohranjanju in krepitvi vitalne moči naravnih sil**, saj ima človeštvo samo v tem sobesedilu možnost za preživetje. Socialni demokrati razumemo trajnostni razvoj kot družbo,

utemeljeno na partnerstvih med delom in kapitalom, posameznikom in družbo, človekom in naravo. Naša prioriteta je nizkoogljična družba. To moramo doseči s spremembo načina, kako ustvarjamo in uporabljamo našo energijo in tako, da so novi viri osnovani na uporabi najboljše možne tehnologije in pretežno z izrabo obnovljivih virov energije.

MIR

je za Socialne demokrate v prvi vrsti odsotnost vojne in izogibanje vojni v svetu. Mir za Slovenijo, Evropsko unijo in svet je tudi **prvi politični cilj delovanja socialne demokracije**, saj mir predstavlja osnovo za posameznikovo življenje v skladu z vsemi vrednotami. Mir pomeni tudi notranjo družbeno in politično trdnost v družbi in državi. Vrednota miru pa nam pomeni tudi ustvarjanje družbenih in političnih razmer za notranji mir v slehernem posamezniku in posameznici. Utrjevanje miru kot vrednote je tesno povezano z uresničevanjem svobode. Zlasti politični dejavniki morajo skrbeti, da se konflikti rešujejo po mirni poti, na način partnerstva. Mir je ena najpomembnejših sestavin varnosti.

PAMETNA VIZIJA ZA

PRIHODNOST SLOVENIJE.

Socialna demokracija verjame, da je dolžnost države ustvarjati **enakost možnosti za vse ljudi**. Zato verjamemo v močan, visoko usposobljen javni sektor s široko dostopnostjo do šolanja, zdravstvenega varstva in pokojnin, trajnostni razvoj in socialno tržno gospodarstvo. Verjamemo v evropski model razvoja, ki ne sloni na ekspanzijski neoliberalni in neokonservativni miselnosti, ampak na sposobnosti preživetja družbe na dolgi rok.

Socialnodemokratske politike so s svojo tradicionalno usmerjenostjo k skrbi za posameznika in k uveljavljanju **vzajemnosti in solidarnosti** edine, ki so se sposobne soočiti s posledicami okoljskih in podnebnih sprememb in poiskati odgovore na njihove posledice, ki ogrožajo ljudi. Učinkovitostni vzorec, ki ga zagovarjata neoliberalizem in neokonservativizem, ni sposoben odgovoriti na izziv, kako v središče družbe vrniti pozornost za skupno dobro, ker jima je skupno skrb za posamično korist in ne za javno korist celotne skupnosti.

Socialni demokrati izhajamo iz podmene, da je **najpomembnejše povezovati ljudi**, posameznice, posameznike, skupine, organizacije, združenja, skupnosti, narode, ki so pripravljeni služiti ideji dobra. Naš nasprotnik je zato samo proces, ki pelje stran od tega: v zmanjševanje moči ljudi, v krepitev sovraštva med rasami, narodi, verskimi skupnostmi in posamezniki. Naš nasprotnik je vsaka težnja, ki želi rušiti ravnovesja v človeku, družini in družbi ter ravnovesje med človekom in naravo.

Kako voditi procese v Sloveniji v smer odpiranja v svet in hkrati utrjevati nacionalno identiteto ter izboljševati kakovost življenja? Okrog tega vprašanja Socialni demokrati oblikujemo **razvojno koalicijo**, ki se ukvarja s problemi gospodarstva, kulture, umeščanja v svet, krepitve konsenza, raziskovanja, izobraževanja in ekologije. To vse so ključna vprašanja civilizacije. Delamo za svet, svet dela za nas.

Socialni demokrati ugotavljamo, da so spremembe za preživetje v sodobnem svetu nujne. **Intelektualna, politična in ekonomska reforma** na Slovenskem edine lahko vodijo v spremembe odnosov med ljudmi do te mere, da se bosta povečala potencial in moč slehernega posameznika, posameznice, skupin, Slovenije, Evropske unije in vsega človeštva. Zato je potrebno ločevanje cerkve in vere, ki ne more biti v domeni cerkve. Slovenija mora postati država spoštovanja najvišjih vrednot in visokih etičnih standardov, intelektualno močna z ljudmi, ki verujejo v ta svet in svet, ki prihaja. Drug drugemu moramo priznati možnost, da za vsakogar ostaja svet potem. Naša namera je, da sprožamo procese in jih usmerjamo v uveljavljanje svojih vrednot, ki so skupne vrednote srečne in pravične skupnosti, ki jo poganja vera v življenje in prihodnost. Prižiganje iskre v očeh, bujenje vere v človeka, v sožitje med

ljudmi, v svobodo ljudi in v krepkega posameznika so glavne naloge socialne demokracije. Politika mora biti atraktivna, da pritegne ljudi k zgostitvi svoje energije okrog lastne zmožnosti narediti korak naprej v razvoju svojega značaja. Nujna je temeljita reforma države in politike: poenostavitev, počlovečenje in povrnitev zaupanja ljudi v vodstvo skupnosti. Šele na tej podlagi bo lahko politika ljudi spodbudila k moralni reformi, k novemu, drugačnemu pristopu k življenju in sobivanju.

Naše izhodišče ni varnost, če in kolikor si je lahko privoščimo. Naš recept je **varnost, da ustvarimo več in bolje**. To je ključna idejna razlika dveh glavnih političnih gibanj v svetu. Verjamemo, da je potrebno ljudem zagotoviti varnost in blaginjo, da sprostijo svoje potenciale in uresničijo svoje sanje. Strah ni naš zaveznik: spravi nas v krč, zavarujemo si hrbet, zbudi najsebičnejše v nas. Svoboda, pokritje osnovnih življenjskih potreb in spodbujajoča družbena infrastruktura nam omogočajo zalet na temelju enakih možnosti.

Pravična družba zato v naši viziji ni oddaljen, nikoli uresničen ideal. Pravična družba je za nas orodje za ustvarjanje boljše, bolj inovativne, demokratične in gospodarsko prodornejše družbe.

Slovenija je v principu **odprta družba**, ki proaktivno izkorišča prednosti globalizacije tako na področju menjave ljudi kot kapitala in idej. Temu cilju se morajo prilagoditi vsi družbeni podsistemi. Omejitve, ki so sprejemljive, so tiste, ki zagotavljajo, da slovenski narod ostaja prevladujoč etnični dejavnik na področju svoje zgodovinske poselitve, tiste, ki zagotavljajo ekonomsko suverenost slovenske države, in tiste, ki zagotavljajo dogovorjeno stopnjo družbene solidarnosti.

Povezovati ljudi, posameznice, posameznike, skupine, organizacije, združenja, skupnosti, narode, ki so pripravljeni služiti ideji dobrega. Naš nasprotnik je zato samo proces, ki pelje stran od tega: v zmanjševanje moči ljudi, v krepitev sovraštva med rasami, narodi, verskimi skupnostmi in posamezniki. Naš nasprotnik je vsaka težnja, ki želi rušiti ravnovesja v človeku, družini in družbi ter ravnovesje med človekom in naravo.

Slovenijo želimo odpirati v svet in hkrati utrjevati nacionalno identiteto ter izboljševati kakovost življenja. Okrog tega vprašanja Socialni demokrati oblikujemo in negujemo razvojno koalicijo, ki se ukvarja s problemi gospodarstva, kulture, umeščanja v svet, krepitev konsenza, raziskovanja, izobraževanja in ekologije. To vse so ključna vprašanja civilizacije. Delamo za svet, svet dela za nas.

Evropski model razvoja odlikujejo močan, visoko usposobljen javni sektor s široko dostopnostjo do šolanja, zdravstvenega varstva in pokojnin, trajnostni razvoj in socialno tržno gospodarstvo. Evropski model razvoja ne sloni na ekspanzijski neoliberalni in neokonservativni miselnosti, ampak na sposobnosti preživetja družbe na dolgi rok. Socialnodemokratske politike so s svojo tradicionalno usmerjenostjo k skrbi za posameznika in k uveljavljanju vzajemnosti in solidarnosti edine, ki so se sposobne soočiti s posledicami okoljskih in vremenskih sprememb in poiskati odgovore na posledice, ki ogrožajo ljudi.

Zato potrebujemo soglasje o razvojnih ciljih Slovenije, da na realen, ambiciozen in uresničljiv način zastavimo pot Slovenije za naslednja desetletja. Nacionalne cilje bomo podprli z izdelavo

strategije gospodarskega razvoja, vključujoč industrijsko politiko, kmetijstvo in prehransko ter energetska preskrbo na temelju enakih možnostih vseh, ki jih zagotavljajo racionalno organiziran in na odličnosti utemeljen javni sistem izobraževanja, znanosti, kulture ter socialnega in zdravstvenega varstva.

SKUPNOST ZA ENAKE MOŽNOSTI IN VARNOST VSEH

Za Socialne demokrate so za kakovostno življenje vseh ljudi ključne dobrine, ki morajo biti varovane kot javno dobro, dostopno vsem. **Javno šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo, kultura, športna in tehnična kultura tvorijo hrbtenico slovenskega naroda.** Narod je razvil te funkcije za to, da bo na solidaren način skrbel za blaginjo vseh posameznikov in posameznikov.

Slovenija je država **družbene solidarnosti**. Družbena solidarnost ne samo, da je zgodovinsko pogojena v samih koreninah našega zgodovinskega obstoja in narodove zavesti, temveč je tudi pogoj polnega izkoriščanja sinergij v slovenski družbi, podjetnosti njenih prebivalcev in s tem obstoja Slovencev kot samostojnega naroda.

Vzpostavili bomo **sistem univerzalnega socialnega zavarovanja**. Vsak državljan in vsaka državljanica, prebivalec in prebivalka Slovenije, mora biti zavarovan za starost, za zdravstveno oskrbo in starostno nego ter za brezposelnost. Zato bomo vzpostavili en sistem socialnega zavarovanja, v katerega bomo vključeni vsi ljudje in v katerega bomo v skladu z možnostmi vsi tudi prispevali.

Univerzalno socialno zavarovanje bo temeljilo na **prispevku od vsakega prihodka**, ker vsako delo šteje. Spopadli se bomo z zaostrojučo se segmentacijo na trgu dela in neenakostjo vrst zaposlitev. Zakaj se na eni strani borimo za odpravnine, če na drugi strani ne moremo zagotoviti niti osnovnega socialnega zavarovanja vrste prekerno zaposlenih mladih? Neenakosti med generacijami je treba odpraviti, ker dušijo celoten sistem in se ne odzivajo na izzive časa. Sedanji sistem je nepravilčen tako do mladih, ki jim ne daje nobene varnosti in ki jim je tudi zaposlitev za določen čas obljubljen svet, kot tudi do starejših, ki jim tudi odpravnina ob grožnji dolgotrajne brezposelnosti ne predstavlja nobene učinkovite zaščite. Če je medgeneracijska solidarnost naše vodilo, smo se pripravljene odpovedati pridobitvam starejših generacij za to, da rešimo vprašanje brezpravnosti mladih. To bo v naslednjem koraku vodilo do zmanjšanja sive ekonomije, povečanega vplačevanja za pokojnine in večje učinkovite varnosti za vse.

Podprli smo pokojninsko reformo. Ni idealna in ne rešuje demografskih izzivov za zmeraj. Napovedujemo, da jo bomo popravljali, da dosežemo večjo pravičnost in postopnost. Zavarovalniški princip socialnega zavarovanja pa pomeni, da moramo danes v družbi **zgraditi zaupanje v pokojninski sistem** kot enega od stebrov novega univerzalnega socialnega zavarovanja. Država jamči pravice in ščiti utemeljeno pričakovanje, da ne gre za enostransko breme ene generacije na račun druge. Z uveljavitvijo univerzalnega socialnega zavarovanja na osnovi progresivne obdavčitve bomo ljudi prepričali, ki danes niso ali so le minimalno zavarovani kot samoplačniki, da prispevajo k družbeni solidarnosti, če želijo imeti tudi sami od

tega pričakovano korist.

Socialna zakonodaja, ki jo je sprejela Vlada RS v obdobju 2008-2011, je prinesla nujne poenostavitve postopkov in večjo pravičnost. Pri njenem izvajanju pa so se pokazale tudi nekatere pomanjkljivosti, ki jih bomo odpravili.

Z univerzalnim socialnim zavarovanjem bomo uredili tudi nov sistem financiranja porodniškega dopusta, otroškega dodatka, starševske participacije plačila vrtca, šolanje in univerzo. Že uveljavljene **visoke standarde družinske politike** bomo zavarovali kot trajno vrednoto slovenske družbe. Končali bomo izsesavanje javnega sektorja za razmah zasebnih univerz zaradi cenene konkurenčnosti. Slovensko znanost, znanje in inovativnost bomo gradili na razvoju neodvisne akreditacije kakovosti na javni univerzi in javnih visokošolskih programih.

Privatno šolstvo je dobrodošla dopolnitev javnega, zato vsako vlaganje privatnega sektorja v šolstvo pozdravljamo. Številna podjetja so razvila šole, v katerih izobražujejo in usposablajo svoje delavce za ustrezne naloge in dela. Tovrstno usposabljanje je treba še bolj razviti. Šolanje značaja postaja po končani tranziciji ključnega pomena za dvig kakovosti življenja v Sloveniji. Poudarjeno je zlasti šolanje značaja voditeljev na vseh položajih. In tu je vloga medijev, njihovih lastnikov in politike velika. Javna televizija, odprta za vse glavne tokove življenja v državi in svetu, pluralna in javno upravljana, je pomembna civilizacijska pridobitev, ki jo bomo negovali z vsem možnim vplivom. Utrditi se mora kot center ustvarjalnosti, vzpostavljanja nacionalne identitete, okno v svet in visokih etičnih kriterijev.

Socialni demokrati kot temelja **učee se družbe** zato ne prepoznavamo neoliberalnega modela, ki želi izobrazbo (in ne znanje) v celoti postaviti na trg kot prodajno blago. Ta koncept je za nas v prvi vrsti zavedanje, da se je treba v spreminjajoči se družbi vsakodnevno oboroževati z znanjem kot strateško surovino Slovenije, ker je prav znanje vir naših konkurenčnih prednosti.

Izkušnje kažejo, da komercializacija znanja nujno vodi k poenostavljanju postopkov in zniževanju kakovosti, da bi bil trg izobrazbe čim bolj odprt in dostopen, s tem pa tudi komercialno množičen. Socialni demokrati želimo **dostopnost do znanja** še naprej graditi na znanju kot javnem dobrem, ki mora biti dostopno vsem, vendar s posameznikovo poudarjeno osebno odgovornostjo za pridobljeno znanje. Tudi na tem področju mora država zagotoviti dosledno upoštevanje enakih možnosti, da ima vsakdo možnost pridobiti kakovostna znanja, ki ga bodo usposobila za nastop na trgu dela in za aktivno participacijo v kreiranju družbenih procesov.

Znanje je edino orodje, s katerim si velika večina ljudi lahko zagotovi preživetje. Zato je za ustvarjanje splošne blaginje nujno, da država spodbuja razvoj in distribucijo znanj prek potreb kapitala.

Gospodarski napredek je možen le pri aktivni implementaciji znanj v gospodarske procese. Najuspešnejša gospodarstva na svetu gradijo svojo konkurenčnost predvsem na visokih vlaganjih v **raziskave, razvoj in izobraževanje**. Slovenija lahko postane članica gospodarsko najbolj razvitih in socialno stabilnih držav le, če skuša z nadpovprečnim vlaganjem v raziskave

in razvoj premagati razvojni zaostanek kot posledico brezbrizne neoliberalne politike. Zaradi tega zaostanka je nujno ta znanja, ki jih imajo najrazvitejša gospodarstva na voljo, uvoziti, in postaviti sisteme, ki znanj ne bodo le ponavljali, ampak bodo skrbeli, da se bodo eksponentno nadgrajevala.

Izobraževanje ne more biti več prenos znanja prejšnje generacije na mlajšo. Razvoj se odvija prehitro, da bi tovrsten model šolanja ustrežal prihodnosti. Izobraževanje se mora vse bolj vezati na **izmenjavo pogledov, izkušenj, zagnanosti, modrosti med pripadniki različnih generacij, ras in narodov**. Ob takem načinu šolanja se spreminja tudi družbena struktura, saj je iz starosti nemogoče črpati posebno blaginjo, značilno za tradicionalne družbe. Izobražujemo se za to, da bi bili boljši ljudje, čustveno in intelektualno uglašeni posamezniki, ki bodo srečni in za življenje motivirani. Šolski sistem bo moral vnesti več življenja med šolske zidove in povezati svet dela s šolo. Na Slovenskem so dogmatični pogledi posamičnih delov civilne družbe še vedno politično močni in hlepijo po prodoru v šolski sistem. Tega pa seveda ni mogoče voditi brez vnašanja spoznanj vsega sveta v naše vedenje, delovne in življenjske navade.

Univerze so v evropski tradiciji ključne institucije gospodarskega in družbenega razvoja in varuhinje nacionalne kulture vsakega naroda. Slovenska univerza je bila velika pridobitev za nadaljnji razvoj slovenskega naroda in vzpostavitev nacionalne države. **Novе univerze** nastajajo po vsej Sloveniji in so za krepitev kakovosti življenja v posameznih regijah in lokalnih skupnostih ter za vzpostavljanje trajnih mednarodnih povezav pomembne. Predstavljajo intelektualne centre. Njihova naloga je ustvarjanje in širjenje znanja ter omogočanje študija vsem, ki so za to sposobni. Socialni demokrati ne nasprotujemo zasebnim visokošolskim institucijam na posameznih področjih, vendar mora biti hrbtenica razvoja znanja in družbe javno visoko šolstvo, saj je samo z njim mogoče uveljavljati širšo družbeno blaginjo.

Vzgoja za življenje v sodobnem **multikulturnem svetu** se lahko odvija samo v neposrednem stiku z ljudmi iz različnih kultur. Slovenija se drugim kulturam odpira na institucionalni ravni, vendar je še vedno zelo zaprta. Treba je pospeševati izmenjave učenk in učencev, dijakinj in dijakov ter študentk in študentov z drugimi državami in kulturami, da se bodo naši otroci lahko ustrezno privajali na življenje v porajajoči se globalni vasi. Po tej poti se bo slovenska kultura bogatila s svetovno, na Slovenskem pa se bosta dvigovali raven strpnosti in usposobljenost za preživetje v prihajajočem svetu.

Zdravstveni sistem mora biti v službi zagotavljanja zdravja vseh posameznic oz. posameznikov v vseh sestavinah od fizičnega do psihičnega in socialnega zdravja. Preventivno zdravstvo je zato še posebej pomembno. Človekovo zdravje je ključni pogoj, da lahko enakopravno z drugimi vstopa v družbene procese, pridobiva znanje in z njim nastopa na trgu dela in v družbenih procesih. Socialni demokrati smo zagovorniki nove politike do človekovega telesa in duha, politike, usmerjene v celovito zadovoljevanje človekovih potreb kot biološkega bitja s poudarkom na individualni odgovornosti za osebno zdravje, vendar s širokim in razvejanim javnim sistemom zdravstvenega varstva, ki bo zagotavljal enake možnosti in dostopnost do kakovostnih zdravstvenih storitev.

Neoliberalni modeli tudi zdravje razumejo kot tržno blago. **Socialni demokrati razumemo**

zdravje kot javno dobro, zato ne more biti podrejeno zakonitostim trga. S tem bi tudi življenje samo bilo le izdelek in ne nekaj, kar je treba izvzeti iz potrošniškega načina zadovoljevanja človekovih potreb. Privatizacija zdravstvenega sistema in izenačevanje javnega in zasebnega zdravstva vodita k neenaki obravnavi bolnikov, to pa pomeni diferencirano kakovost glede na bolnikov socialni položaj in neenakopravno dostopnost. Zato se zavzemamo za razmejitev financiranja javnega zdravstvenega sistema od zasebnega, ki prek koncesionirane zdravstvene prakse posega v kakovost javne zdravstvene službe in jo najeda. Socialni demokrati nasprotujemo privatizaciji in komercializaciji zdravstva, ki ne temeljita na javnem interesu, slabita javno zdravstvo, dražita in ogrožata osnovno zdravstveno varnost ljudi, zmanjšujeta solidarnost in pravičnost zdravstvenega sistema, zmanjšujeta dostopnost do zdravstvenih storitev, povečujeta nepravične razlike v zdravju ljudi, povzročata pritiske na povišanje javnih sredstev za zdravstvo oziroma na zniževanje pravic prebivalcev in prebivalcev iz javnih sredstev, slabo vplivata na zdravje ljudi in zmanjšujeta učinkovitost porabe sredstev za njihovo zdravljenje.

Izboljšanje zdravja ljudi je določeno s porazdelitvijo ekonomske blaginje v družbi, z razvojem družbeno podpornih funkcij ter investicij v ljudi, s stopnjo razvitosti socialne pomoči, ki je na voljo v družbi, s stopnjo medsebojnega spoštovanja in enakosti med ljudmi, s stopnjo stresa na delovnem mestu in doma, z varnostjo delovnega in naravnega okolja, v katerem ljudje živijo. Tudi številni individualni faktorji posameznikovega zdravstvenega tveganja, kot so kajenje, zloraba alkohola ali drog, so socialno pogojeni.

Zato se bomo Socialni demokrati zavzemali za povečanje enakosti porazdelitve dohodka v družbi in s tem za **zmanjšanje razlik v zdravju ljudi**, v življenjskem standardu in v kakovosti življenja ljudi iz različnih socialnih skupin. Zavzemali se bomo za enako dostopnost do vseh virov, ki lahko pomagajo ohraniti, podpirati ali obnoviti zdravje ljudi. Socialni demokrati se bomo zavzemali za financiranje zdravstva glede na premoženjske sposobnosti posameznikov v družbi ter za porazdelitev zdravstvenih storitev glede na zdravstvene potrebe ljudi.

Poudarjamo, da je odgovornost za človekovo zdravje tudi odgovornost vsakega izmed nas. Zato spodbujamo **zdrav način življenja**, prehrane, gibanja, ravnovesja v človekovem telesnem in mentalnem razvoju. Odločitev za zdravje je do določene mere tudi posameznikova svobodna odločitev.

INOVATIVNA IN PODJETNA SLOVENIJA

Zaradi družbenih značilnosti Slovenije je gospodarska vloga države predvsem zastopanje **nacionalnih gospodarskih interesov**. Njena druga vloga je v obrambi socialnega standarda in že zgrajenega sistema vzajemnosti in solidarnosti, ki nam ga zavidajo tudi gospodarsko bolj razvite države. Država mora zato skrbeti za svoje naložbe v gospodarskih družbah doma in v tujini z namenom, da najmanj ohranja ustvarjeno vrednost aktivne generacije. To bo omogočilo, da bo vsaka generacija v obdobju svoje pasivnosti lahko uživala socialno varnost. Družbeno ustvarjeno premoženje preteklega obdobja nikakor ne more biti predmet divje privatizacije, ki jo narekujejo sebični kapitalski lobiji. Ustvarjeno premoženje mora služiti ustvarjanju novega, ta pa mora pripadati vsem posameznikom. Tako lahko dosežemo višjo

raven družbene blaginje. Socialni demokrati podpiramo vse aktivnosti, ki **povečujejo stopnjo zaposlenosti človeških potencialov**, še posebej odpiranje novih delovnih mest z nadpovprečno dodano vrednostjo. Socialni demokrati kot ključni element razvoja prepoznavamo in podpiramo podjetništvo. Podpiramo uresničevanje svobodne gospodarske pobude ter spodbujamo povezovanje podjetij v sodobne oblike, da bi z nastajanjem velikih in globalno prodornih podjetij bolje in povezano izkoristili potencial ljudi ter v večjih gospodarskih sistemih ustvarili gospodarsko hrbtenico družbe. Krepiti želimo inovativnost in razvojne potenciale podjetij z ustanavljanjem razvojnih centrov, spodbujanjem individualne ustvarjalnosti in okrepljenim sodelovanjem med univerzitetnim in gospodarskim okoljem.

Država mora spodbujati izboljšanje konkurenčne sposobnosti gospodarstva, podjetniški in tehnološki razvoj ter stalno atraktivnost gospodarskega okolja za **razvojno spodbudne domače in tuje naložbe**. Slovenijo želimo razvijati kot odprto za gospodarstvo, močno vpeto v mednarodno gospodarsko okolje. Z lastnimi naložbami mora država ravnati tako, da povečuje javno premoženje ob hkratnem upoštevanju visokih socialnih standardov zaposlenih. Naš cilj sta konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast na temelju družbe znanja kot pogoja za moderno, socialno pravično državo. Naš cilj je Slovenijo uvrstiti med najrazvitejše države sveta z visoko stopnjo zaposlenosti, kakovosti življenja in blaginje vseh posameznic in posameznikov.

Slovenija ostaja in se razvija kot **industrijska država**. Ohranjamo in razvijamo industrijo, ki je od samih začetkov sposobna globalnega delovanja s sistematičnim izkoriščanjem globalnih tržnih niš. Dolgoročno uspešnost industrije zagotavljamo z načrtnim razvijanjem celovitega industrijskega okolja, ki povezuje tako podjetja med seboj kot tudi razvojne aktivnosti na univerzah in v podjetjih ter podpirne funkcije v državi in lokalnih okoljih. Skupaj z drugimi nosilci bomo sodelovali pri oblikovanju gospodarskih sektorskih politik in strategij, ki bodo na podlagi analize razvojnih prednosti in možnosti Slovenije omogočile nadaljnji razvoj industrije, kmetijstva (vključno s predelavo hrane) in storitvenih dejavnosti.

Slovenija sistematično izkorišča svojo **geostrateško lego** s ciljem postati logistična točka evropskega pomena. V skladu s tem razvija tako ustrezno pristaniško, železniško, cestno, letalsko, telekomunikacijsko in energetska infrastrukturo (elektrika, plin).

Slovensko gospodarstvo je eno najbolj zadolženih v Evropi. To onemogoča gospodarsko okrevanje in povzroča propadanje vrste podjetij in tisoče delovnih mest. **Zaustavili bomo nezadržno spiralo recesije**.

Slovenija je **zelena turistična destinacija**, ki privablja goste s pestrostjo svoje neokrnjene narave, z bogastvom svoje zgodovinske, kulturne in kulinarčne dediščine in z vrhunsko ravniyo usluge. Turizem je dejavnost, ki ne samo zagotavlja doseganje gospodarskih ciljev, temveč tudi omogoča plasiranje domačih prehranskih proizvodov, ohranjanje enakomerne poselitve, zaposlitev prebivalstva in predstavlja sestavni del promocije države.

Slovenija mora postati **zanimiva za privatni kapital** (tako domač kot iz tujine). Brez tujega kapitala, dotoka novih znanj in izkušenj, novih poslovnih povezav in trgov preusmerjanja blagovnih tokov prek našega ozemlja, ne more biti resnejše rasti industrije, razvojno

intenzivnih uslug, razvoja logistike, posledično družbenega proizvoda in blaginje prebivalstva. Ključni kazalec uspešnosti na tem področju je pritegnitev strateških vlagateljev v nove (greenfield investicije), v družbe s sedeži v Sloveniji in portfeljskih vlagateljev in ne brezumna razprodaja slovenskih blue chip-ov finančnim špekulantom. Slovenija mora privabljati vlagatelje z nadpovprečno kvaliteto delovne sile, dobro razvitim industrijskim, servisnim in finančnim okoljem, z razvito infrastrukturo, odzivno državno administracijo in kvaliteto svojega razvojnega okolja v univerzah in privatnih institucijah ter nenazadnje kvaliteto življenja. Davčna politika mora biti na nivoju primerljivih držav.

Slovenija kot majhen in relativno nepomemben del bodoče federalizirane Evrope izgublja pomembne instrumentalne vzvode za vplivanje na razvoj svojega gospodarstva in družbe nasploh. V takih razmerah je **nacionalno lastništvo ključne infrastrukture in ohranjanje sedežev družb v Sloveniji** eden bistvenih vzvodov, s katerimi lahko država vpliva na razvoj gospodarstva, zagotavlja višjo stopnjo dodane vrednosti in omogoča, da večina le-te ostane v državi. Pogoj za to je, da so družbe v nacionalni lasti uspešne. Le uspešne družbe, ki so profesionalno vodene in upravljane, bodo lahko preživele na dolgi rok in (p)ostale zanimive za vlaganja tudi privatnega kapitala (v obliki portfeljskega kapitala, skupnega podviga - joint ventures - ali dolgoročnih posojil).

Odličnost mora postati ključno vodilo v življenju družbe na vseh področjih. Je pogoj preživetja malega naroda v odprtem globaliziranem svetu, temelj njegove identitete in ponosa. Temelje ima v posamezniku oz. posameznici, ki lahko svojo ustvarjalnost in inovativnost razvije samo v okolju, kjer je uveljavljena odličnost, ki temelji na medsebojnem zaupanju in sodelovanju.

Pospešili bomo **razdolževanje podjetij**. Sprejeli bomo novo insolvenčno zakonodajo, ki bo omogočila razlastninjenje lastnikov insolventnih podjetij in prenos lastništva na upnike z verodostojnimi terjatvami. Upniki bodo sami imenovali stečajnega upravitelja in imeli osrednjo vlogo v vseh fazah insolvenčnih postopkov pod nadzorom sodišča kot varuha zakonitosti nad ravnanji upravitelja in upnikov.

Uvedli bomo **novi liniji jamstev garancij za podjetja**, na osnovi katerih bodo pridobila ugodnejša bančna posojila za reprogramiranje obstoječih in pridobitev novih virov financiranja. Poenostavili bomo postopek podeljevanja garancij in okrepili nadzor nad izpolnjevanjem pogojev.

Dokapitalizirali bomo obe sistemski banki s konverzijo 1 milijarde državnih depozitov v kapital bank. Na ta način bomo bistveno izboljšali kapitalsko ustreznost obeh največjih bank v državi in jima omogočili pridobivanje dolgoročnejših virov financiranja na medbančnem trgu. Zaostri bomo odgovornost nadzornih svetov in uprav za etično delovanje v korist banke in države kot lastnika. Spremenili bomo poslovni model upravljanja bank in poostri nadzor regulatorja s povečanjem pristojnosti in izboljšano koordinacijo med monetarno in izvršilno oblastjo.

S posebnim zakonom bomo spodbudili državljane, da svoje prihranke vložijo v **obveznice javnega sklada**, v nadzor nad upravljanjem, v katerega bomo privabili kompetentne domače in tuje strokovnjake za upravljanje in nadzor poslovanja gospodarskih družb. V skladu bomo

koncentrirali lastništvo nad najpomembnejšimi strateškimi naložbami v državi in z njegovimi sredstvi podpirali razvoj najvitalnejših gospodarskih družb. Jamstvo za obveznice bo premoženje sklada in subsidiarno plačilo države. Sklad bo osnova za oblikovanje državljankega delničarstva kot lastniške in upravljavske vizije v slovenski ekonomiji.

Nadaljevali bomo zastali proces **razvojne modernizacije gospodarstva**. Naš princip bodo ciljno usmerjena sredstva razvojne podpore za razvojne projekte univerz in gospodarstva pod strogim javnim nadzorom. Zato bomo odpravili znižanja davka od dohodka pravnih oseb in dohodnine za gospodarske subjekte na raven 20 % davčne stopnje. Prednostno bomo pokrivali investicije v zeleno gospodarstvo, razvoj novih produktov in storitev, nove tehnologije, lesno gospodarstvo, socialno podjetništvo in kmetijsko samooskrbo. Tudi pri tem vprašanju bomo poenostavili postopke podeljevanja in okrepili mehanizme nadzora.

Razvili bomo **podporno okolje za nova podjetja**. Povezali bomo delujoče inkubatorje in tehnološke parke ter spodbujali nastajanje novih. Z javno podprto shemo bomo podprli razvojne ambicije mladih podjetij. Vzpostavili bomo javno prostorsko, laboratorijsko, razvojno in tehnično infrastrukturo za nova podjetja. V program javne sheme bomo vključili prostovoljno delo upokoencev in starejših zaposlenih z izkušnjami v podporo takšnim podjetjem.

Država je pomemben lastnik. Ne verjamemo, da lahko Slovenija na pošten način oblikuje kapitalsko elito za izvedbo privatizacije. Zato kot jamstvo za uresničevanje javne koristi v gospodarstvu vidimo državo kot močnega, a pametnega lastnika na eni in razvito državljanke delničarstvo na drugi strani. Politiko bomo umaknili od upravljanja, povečali njeno vlogo pri nadzoru in omejili moč lobijev, da vplivajo na usodo javnega premoženja.

Obsežne privatizacije ne načrtujemo. Tujim investitorjem bomo odprli možnost konkuriranja za vlaganja v nestrateška podjetja ali v partnerstva za posamične naložbe strateških podjetij.

S pospešenim prostorskim umeščanjem bomo – tudi s pomočjo zasebnih vlagateljev in novih namenskih virov – zagotovili hiter začetek gradnje velikih državnih infrastrukturnih objektov, prvenstveno obnovo železniškega omrežja, prometne infrastrukture za boljšo povezanost Slovenije in skladnost njenega okolju prijaznega in trajnostnega razvoja, izgradnjo energetskih zmogljivosti in socialne ter javne infrastrukture.

Sloveniji bomo vrnil **mednarodno kredibilnost**. S celovitim načrtom gospodarskega okrevanja bomo mednarodnim ocenjevalcem dokazali, da smo vredni zaupanja finančnih trgov. Pocenili bomo denar, ki je Sloveniji na voljo od zunaj, hkrati pa poskrbeli, da bomo od njega čim manj odvisni. Slovenija v nasprotju s prevladujočim prepričanjem ustvarja več kot porabi. To nacionalno akumulacijo bomo usmerjali v razvoj in nova delovna mesta, to bo povrnilo optimizem ljudi, okrepilo domačo potrošnjo in povečalo izvoz, s tem pa dotok denarja v državo.

Svet potrošništva zahteva močne institucije nadzora kakovosti blaga, namenjenega prodaji, tako da bo **potrošnik zaščiten** v poplavi ponudbe, ne pa zgolj žrtev vse bolj prefinjenih oglasnih akcij in zapeljivih nagovarjanj.

Podpirali in krepili bomo pobude, ki vežejo **poslovni svet z etiko, z javnim dobrim, z dobrim za vse človeštvo**. Odgovorno gospodarstvo upošteva naravo, sosesko, kakovost življenja ljudi in temeljne vrednote človeštva. Zagovorniki teh idej so naši zavezniki. To je naša družina, v kateri se prepoznavamo kot socialne demokratke in socialni demokrati. Na vrhu je samo še služba, služba za blaginjo človeštva.

Ljudje v družbenem življenju iščejo **spoštovanje**. Večina si želi višji ekonomski status predvsem zaradi spoštovanja, ki ga spremlja. Toda v pretirano tekmovalni družbi formalnih priložnosti bo ljudem z manjšimi sposobnostmi vedno težje tekrovati, če bo neoliberalna politika vztrajala pri zelo ozkih kriterijih za spoštovanje in pomembnost posameznic in posameznikov. Kriterije je treba razširiti, da bodo vsi, ne glede na njihov ekonomski status, enako družbeno pomembni že zgolj zaradi dejstva, da so. Posameznice in posameznike je treba spoštovati v okviru sposobnosti, ki jih imajo, in aktivno spodbujati njihov vsestranski razvoj in samozavest. Samo tako lahko ustvarjamo družbeno harmonijo, ki se bo kazala v znižanih stopnjah kriminalitete, manjši obolevnosti, boljšem izobraževanju in drugih vidikih.

VZDRŽNE JAVNE FINANCE KOT ORODJE ZA DOLGOROČNI RAZVOJ IN BLAGINJO

Javnofinančna konsolidacija je pomembna. Ključ do stabilnosti in vzdržnosti javnih financ vidimo v pokojninski reformi, novem sistemu univerzalnega socialnega zavarovanja, novih posebnih davkih na nepremično premoženje in večjih obremenitvah za obremenjevanje okolja in zdravja. Če srednjeročne ciklične javnofinančne izravnave ne bo mogoče zagotoviti drugače, bomo povišali zgornjo stopnjo davka na dodano vrednost ali uvedli začasen krizni davek z najširšo davčno osnovo za čim manjšo individualno obremenitev. V primeru povečanja znižane stopnje davka na dodano vrednost bomo davek na porabo vode, osnovnih hranil, knjigo in periodični tisk obdavčili znotraj novega davčnega razreda z najnižjo stopnjo.

Na vseh ravneh se bomo borili za **zmanjšanje sive ekonomije**. Postavljamo si cilj, da njeno raven v roku 5 let znižamo na raven pod 10 %. To bomo naredili s sistemom univerzalnega socialnega zavarovanja, davčnimi blagajnami, poenostavljanjem in zmanjšanjem administrativnih bremen in zaostritvijo kaznovalne politike, pred katero bomo v procesu vsaj enega leta izvedli postopek davčne amnestije za prijavo davčnih utaj, neprijavljenega premoženja ali prihodkov ter prenos premoženja iz davčno ugodnejših okolij, kar bomo spodbudili tudi s pozitivnimi ukrepi.

Odpravili bomo strukturni primanjkljaj. Na ravni Evropske unije se bomo s celovitim načrtom gospodarskega okrevanja pogajali za podaljšanje rokov za izravnani proračun. Svojo mednarodno kredibilnost bomo okrepili z naprednim značajem Slovenije v evropski in svetovni politiki. Zato se bomo zavzeli za uvedbo evropskih obveznic kot mehanizma solidarnosti med evropskimi državami za boljše pogoje financiranja večine držav. Z davkom na finančne transakcije bomo omejili finančne špekulacije in se s poostrenim nadzorom nad mednarodnim finančnim sistemom zavzemali za podrejenost denarja javnim interesom človeštva. Zavzeli se bomo za pametnejša fiskalna pravila z omogočanjem investicij javnega sektorja, povečano regulacijo na davčnem, finančnem in dohodkovnem področju ter večjo razvojno in protirecesijsko vlogo celotne Evropske unije in njenega proračuna. Slovenija bo v Evropi in svetu glas napredne Evrope, ki želi ponovno voditi z zgledom pri vzpostavljanju miru,

enakopravnosti med narodi, spoštovanju med civilizacijami, doslednem uresničevanju človekovih pravic, trajnostnega razvoja in premagovanju velikih okoljskih izzivov planeta.

DRŽAVA IN SKUPNOST

Ena najpomembnejših točk je naš odnos do države. Naloga javne oblasti je, da skozi vsestransko **navdihovanje ustvarjalnosti posameznikov** oblikuje politično skupnost, ki bo igrala kot dobro uigran orkester, katerega člani in članice se bodo zavedali odgovornosti do sebe, do drugih in okolja, v katerem živijo. Posameznicam in posameznikom mora biti omogočena čustvena, intelektualna, moralna in materialna kreacija lastnega življenja. Država je dolžna ukrepati v dobro državljanek in državljanov in mora predstavljati korektiv, ki bo pripomogel k vzpostavljanju humane civilne družbe. Dobra država je lahko samo v stalnem odprtem odnosu do civilne družbe, tako da javnost prek utrjenih demokratičnih mehanizmov nadzira državne organe in voditelje ter tako vzpostavlja odnos, v katerem je mogoča **pravna država**.

Navdihujoča država aktivno spodbuja možnosti in priložnosti za pridobitev temeljih dobrin, kot so izobraževanje, zaposlitev, dohodek in bogastvo za vse državljanke in državljane. Odgovornost posameznic in posameznikov je utemeljena na zavesti o skupni barki v svetovnem morju. Spodbujanje možnosti drugih skozi dostojno davčno prispevanje ne pomeni siromašenja samega sebe, ampak je etično načelo življenja v politični skupnosti do sebe odgovornih posameznikov. Država mora imeti v rokah mehanizme za korektive nepravilnosti in neenakosti, za vzpostavljanje varnosti in za usmerjanje razvoja.

Prizadevanja za **aktivno državljanstvo** ne razumemo samo v ozko političnem smislu, temveč kot proces, ki naj vzpostavi delovno sposobnega posameznika, čustveno trdnega, zmožnega vstopati in izstopati v trajne in začasne odnose z ljudmi, živalmi in rastlinami ter z vsem okoljem kot celoto. Ključni cilj vsakega urejanja družbenega življenja je poglobljanje demokratizacije, približevanje odločanja ljudem in decentralizacije v vseh pogledih. Državljanke in državljanom je treba omogočati aktivno politično participacijo na vseh ravneh, tudi zunaj predstavniškega sistema. Omogočiti je treba čim lažji dostop do uveljavljanja pravic, hkrati pa pravice vezati na obveznosti do skupnosti. Odgovorno državljanstvo temelji na zavedanju državljanke oz. državljana, da je del skupnosti in s tem tudi pravic in dolžnosti, povezanih z njo. Odgovorno državljanstvo odlikujejo ekološka, ekonomska, družinska, (med)spolna, medgeneracijska in politična zavest. Smisel odgovornega državljanstva je v osredinjenju na posameznico oz. posameznika ter v zaupanju v sposobnosti in ustvarjalnost ljudi.

Dobra država lahko raste samo na **razvejani civilni družbi**, prepleteni z mnogimi organizacijami in interesnimi združenji, skupinami, gibanji avtonomnih posameznikov, ki s tem, ko delujejo v lastnem interesu, delajo za skupnost. Dolžnost države je, da vzpostavlja razmere za življenje najrazličnejših povezav med ljudmi, hkrati pa preprečuje povezave s slabimi nameni in v nasprotju s civilizacijskimi pridobitvami človeštva.

Nezaupanje v sposobnost pravne države, da učinkovito razrešuje spore, odkriva in preganja kriminal, je ključna točka nezaupanja ljudi v državo. Spoštovali in nadgrajevali bomo

neodvisnost sodne veje oblasti ter neodvisnosti in strokovnosti organov pregona. Uprli se bomo vsakemu poizkusu njune politične instrumentalizacije. Z zakonodajnimi spremembami bomo poenostavili sodne postopke in na novo uravnotežili moč postopkovnih pravic tako, da ne bodo prevladale nad materijo, ampak služile kot nujen instrument za ugotavljanje in ne zanikanje resnice v sodnih postopkih. Prizadevali si bomo za uveljavitev enotnosti sodne prakse in sodne oblasti.

Uvedli bomo **program poenostavljanja zakonodaje**, da ustvarimo pregleden in vsakomur razumljiv sistem temeljnih pravic in obveznosti vseh pravnih subjektov. Enostavna država bo temeljila na jasnem sistemu načel in temeljnih pravil, ki se odpoveduje regulaciji podrobnosti, dokler je spoštovan namen zapovedi in prepovedi.

Želimo biti **partner v demokratični razpravi za napredek.** Razumemo, da je politika brez kredibilnosti in da ji ljudje ne zaupajo. To zaupanje moramo šele ustvariti. Za to sami ne smemo biti pokroviteljski do procesov, ki potekajo v vstajniškem gibanju. Novih političnih iniciativ ne dojemamo kot ogrožanje našega političnega položaja, ampak komplementarno dopolnitev, ki omogoča nova razvojna zavezištva.

Socialna demokracija se zato odpoveduje težnjam po hegemoniji nad levosredinskim političnim prostorom. Razumemo, da je potrebno **sodelovanje.** Želimo si biti partner v tem sodelovanju. Vzpostaviti želimo širšo družbeno platformo za novo razvojno dogovarjanje. Edina ločnica med sprejemljivimi in nesprejemljivimi pristopi v tem dogovarjanju je za nas konstruktivnost oz. destruktivnost v pristopu. Ustvarjanje proti rušenju. Spoštovanje proti preziru. Blaginja vseh proti sebičnim interesom. Povezovanje proti delitvam.

Novo družbeno soglasje, ki ga Slovenija potrebuje za preseganje krize in za napredek družbe, pa ne more biti le produkt institucionalnega dialoga med strankami, socialnimi partnerji, organizirano civilno družbo, novimi političnimi iniciativami.

Proces, ki ga zato začinjamo, meri v **prebujanje pozitivnih ambicij** naših ljudi in skupnosti kot celote. Ne glede na vse probleme ima Slovenija tudi svoje primerjalne prednosti in številne priložnosti. V mnogih kazalcih je urejena in stabilna država. Prepričani smo, da imamo vse možnosti, da na prihodnost gledamo s samozavestjo. Da se izvijemo iz razvojnega krča in krize na način, ki bo okrepil naše dolgoročne možnosti za samobitnost, suverenost, samozadostnost in trajnostni značaj naše družbe.

Socialni demokrati imamo poseben odnos do sindikalnega gibanja. Stran dela je še posebej v neoliberalno globalizirani družbi zanemarjena in zato terja posebno organizirano zaščito. **Sindikati** so za nas tudi posebna stabilizirajoča sestavina političnega sistema, če so vključeni v sistem socialnega partnerstva in prek njega v politični sistem. V tem okviru podpiramo tudi druge oblike samoorganizacije šibkejših slojev, potisnjenih na rob družbenega življenja, in se z njimi borimo proti neupravičenim privilegijem.

Dejaven in enakopraven dialog z vsemi verskimi skupnostmi in med njimi. Zavzemamo se za premagovanje in opuščanje predsodkov kot posledice preteklih zgodovinskih, političnih in drugih dejavnikov. Zato nasprotujemo vsakršnemu pogojevanju uresničevanja temeljnih

človekovih pravic in svoboščin ter državljanskih pravic in obveznosti glede na posameznikovo versko, svetovnonazorsko, politično ali drugo opredelitev.

Socialni demokrati smo **zavezani demokratičnim proceduram** in demokraciji na vseh ravneh upravljanja javnih zadev. Širitev in poglobljanje demokratičnih procesov za nas nikoli ni končano opravilo. Pri vseh zadevah morajo sodelovati prizadeti posamezniki, posameznice, skupine in organizacije, strokovnjaki, strokovnjakinje in širša javnost, s čimer krepimo participativno demokracijo. Socialno partnerstvo med vsemi organiziranimi predstavnicami in predstavniki vitalnih interesov je osnovni sistem urejanja ključnih družbenih vprašanj.

Transparentnost, preglednost, strokovnost in avtonomnost delovanja javne uprave, demokratično izvoljenih organov in političnih voditeljev so ključne sestavine procesa demokratizacije, ki ga bomo nadaljevali na vseh ravneh političnega sistema.

Delovanje za **javno dobro** je stalna usmeritev Socialnih demokratov. Spodbujanje ljudi za sodelovanje v javnih razpravah o skupnih zadevah, o zadevah, za katere bi želeli, da postanejo skupne, o zadevah, ki jih je treba skupno regulirati, usmeriti in voditi, je zato eno glavnih poslanstev naše stranke.

Močna lokalna skupnost zagotavlja najbližje okoliščine za dobro počutje ljudi in omogoča najvišjo stopnjo njihovega neposrednega sodelovanja v procesih odločanja. Vse vrednote so zato prav v lokalni skupnosti najbolj na prepihu in preizkušnji. Tu se v vsakdanjem življenju srečujejo družine, šolarke, šolarji, starši, starejši ljudje, zaposleni. Zato Socialni demokrati delujemo na lokalni ravni s posebno vnemo. Razvita skupnost sama vzpostavi in neguje zdrave odnose in razmere za kakovostno življenje in varnost. Država mora podpirati lokalne skupnosti, da same razvijejo čim več vitalnih funkcij, predvsem z možnostjo višje stopnje sodelovanja ljudi pri odločanju. Pri povezovanju skupnosti na različnih ravneh velja načelo subsidiarnosti. Najpomembnejše faktorje krepitve lokalnih skupnosti lahko združimo v tri točke: finančna samostojnost, čezmejno povezovanje na lokalni ravni in pospešeno pridobivanje alternativnih finančnih virov. Slovenija potrebuje **močne regije**, ki bodo razvojno dinamične in ki bodo s svojimi središči pomembno prispevale k urbanizaciji Slovenije. Prizadevamo si za racionalno organiziranost lokalne samouprave in pametno, na demokratični volji ljudi utemeljeno povezovanje občin.

ODGOVORNOST ZA PRIHODNOST

Koncept trajnostnega razvoja je poskus sinteze antagonizma med nebrzdano razsipnim kapitalizmom in radikalno ekološko obrambo narave, ki ji je v preteklosti preostajalo le nasprotovanje vsem posegom v prostor, nasprotovanje samemu razvoju. Preseganje tega antagonizma je mogoče le s temeljito moralno reformo, s prevrednotenjem in preobrazbo naše miselnosti in našega ravnanja, z iskanjem ravnotežja med napredkom in vzdrževanjem našega okolja za prihodnje generacije.

Verjamemo v **zeleni preboj Slovenije**. V njem vidimo možnosti za povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, za nova delovna mesta, predvsem pa za odgovorno uresničevanje

družbenega napredka z upoštevanjem nujnosti, da prihodnjim generacijam izboljšamo možnosti za bivanje v Sloveniji in na tem planetu. Zato moramo odločno zavarovati naše naravne vire in jih pametno uporabljati za družbeni napredek.

Slovenija mora opraviti zahteven **prehod v nizkoogljično družbo**. Pri tem imamo zaradi bogatih obnovljivih virov dobre razvojne možnosti. Slovenija se bo vrnila k politiki vodenja z zgledom in si postavila ambiciozne cilje trajnostnega razvoja in te cilje integrirala v siceršnji nabor razvojnih politik.

Pri tem nas vodi **okoljska nujnost in ekonomska potreba po doseganju visoke stopnje nacionalne samozadostnosti**, ki v interakciji z globalnimi trgi nanje plasira odličnost slovenskega znanja in dodane vrednosti. To še posebej velja za energetski sektor, ki potrebuje zmeren, ekonomsko vzdržen način prehoda v družbo obnovljivih virov energije in bistveno povečane energetske učinkovitosti, in za čim višji delež samopreskrbe z vodo in hrano. Pri tem Socialni demokrati sledimo konceptu biodinamičnega gospodarstva. Priložnost vidimo v razvoju lesne industrije, ki ima izjemen potencial zaradi bogatih naravnih virov in visoke dodane vrednosti.

Razvoj kmetijstva ne samo kot gospodarske dejavnosti, ki je v funkciji ustvarjanja dodane vrednosti in zaposlitve ruralnega prebivalstva, temveč tudi kot dejavnosti, ki zagotavlja večinsko lokalno preskrbo prebivalstva s kvalitetno hrano, enakomerno poselitev slovenskega teritorija, ustvarja pogoje za turizem in je z vsem tem pomemben faktor narodove in državne varnosti in obstoja.

Na poti **razvoja konkurenčnega gospodarstva** je treba uporabljati sodobne, okoljsko sprejemljive tehnologije z namenom trajnostnega upravljanja z naravnimi viri in ohranjanja naravne raznolikosti. Trajnostno uravnotežen sonaravni razvoj naj predstavlja okolju prijazno, varovalno in razvojno strategijo celotnega gospodarjenja in življenja, ki prevzema odgovornost za naravo, človeka in družbo kot celoto. Ob intenzivnih spremembah v prostoru in družbi tudi kmetijstvo dobiva novo vlogo in pomen. Vse bolj postajajo pomembne sekundarne funkcije, kot so gospodarsko ravnanje z naravnimi viri, npr. tla in voda, ter ohranjanje skozi stoletja oblikovane kulturne krajine.

Upošteevajoč izkušnje iz Evropske unije, se torej **zavest napredne, tehnološko razvite družbe** spet vrača k naravi. Ekološka pridelava se je razširila in ekološko kmetijstvo je eden najbolj dinamičnih sektorjev Evropske unije. S tem se je odprla tržna niša tudi za kmetije v slovenskem prostoru, saj ima Slovenija s svojimi naravnimi danostmi izvrstno priložnost, da dobro izkoristi te pozitivne usmeritve.

Trajnostno upravljanje z naravnimi viri in ohranjanje naravne raznolikosti. Trajnostno uravnotežen sonaravni razvoj naj predstavlja okolju prijazno, varovalno in razvojno strategijo celotnega gospodarjenja in življenja, ki prevzema odgovornost za naravo, človeka in družbo kot celoto. Ob intenzivnih spremembah v prostoru in družbi tudi kmetijstvo dobiva novo vlogo in pomen. Vse bolj postajajo pomembne sekundarne funkcije, kot so gospodarsko ravnanje z naravnimi viri, npr. tla in voda, ter ohranjanje skozi stoletja oblikovane kulturne krajine.

SLOVENIJA V MOČNI IN SOLIDARNI EVROPI

Socialni demokrati se zavzemamo za **močno Evropsko unijo**, ki bo lahko odpirala vrata za prodor državljanov Slovenije ter ščitila interese naših ljudi v tujini in interese slovenskega naroda. Tako kot smo odločilno prispevali k vključitvi Slovenije v Evropsko unijo, bomo s tvornim in povezovalnim delovanjem v institucijah Evropske unije prispevali k temu, da se bo Slovenija razvijala kot zgledna država članica, ki bo pomembno sooblikovala njeno prihodnost in s tem demokratično, razvojno uspešno in socialno Evropo. Samo močne povezave in razvejana družbena in politična struktura lahko ob upoštevanju vrednot Socialnih demokratov ohranijo in nadgradijo evropski model življenja v skupnosti, državi in svetu. Samo močna in visoko integrirana Evropska unija lahko zagotovi, da bodo drugi deli sveta dvignili kakovost življenja na evropsko raven. Socialni demokrati zagovarjamo enotnejšo Evropsko unijo v mednarodnih odnosih, predvsem v okviru Organizacije združenih narodov. Multilateralni trgovinski sistem mora zato postaviti trgovino v službo trajnostnega razvoja in življenja ljudi, zagotavljanja zaposlovanja in učinkovite globalizacije v korist vsemu človeštvu.

Pomemben faktor utrjevanja evropske zavesti je tudi **proces deregulacije evropskega pravnega reda**, ki bo delovanje Evropske unije olajšal in približal državljanom in državljanom.

Slovenija lahko uveljavi svojo vlogo v mednarodnem prostoru z **nadgradnjo diplomacije** v smeri dejavnosti, kjer lahko predstavljamo svetovnega akterja. Slovenska vloga v mednarodnih odnosih mora biti geografsko in vsebinsko pogojena; povečati moramo vlogo gospodarske in kulturne diplomacije.

Socialni demokrati vidimo v **močnejšem in bolj odgovornem povezovanju na svetovni ravni**, predvsem v okviru Organizacije združenih narodov, perspektivo razvoja sodobnega sveta kot celote. Za nas je bistveno, da dobi Organizacija združenih narodov večjo politično težo in dejanski vpliv pri reševanju mednarodnih konfliktov. K temu spada tudi dvigovanje zavesti o mednarodni umeščenosti in priložnostih Slovenije, Evropske unije in slehernega posameznika v sodobnem svetu. Uveljavljanje vrednot Socialnih demokratov gre v prid varnosti razvitega sveta in razvoju nerazvitih delov.

Zato Socialni demokrati **nasprotujemo privatizaciji javnih služb** na področju zdravstva, izobraževanja, otroškega in socialnega varstva ter drugih za enakost možnosti ljudi in njihovo socialno varnost vitalnih javnih storitev. Te dejavnosti so namenjene zadovoljevanju potreb in možnosti vseh, današnjih in prihodnjih generacij.

DOMOVINA ZA POLNO ŽIVLJENJE VSEH

Patriotizem je eno od pomembnih čustev, ki gradi pripadnost skupnosti in omogoča boj proti ksenofobiji in nacionalizmu. Je ljubezen do svojega in ne sovraštvo do tujega. Močna pripadnost narodu in naciji, močne vezi na tej osnovi so dobro jamstvo za ponosno vstopanje v relacije s pripadniki drugih ras, narodov, etnij v Sloveniji in v svetu. Utrjevanje zdravega patriotizma je nujna podstat za vse druge oblike državljske zavesti. Spoštovanje in ljubezen

do lastne domovine sta najboljše izhodišče za spoštovanje drugih skupnosti in kultur ter njihovih pripadnikov, posebej tistih, ki svoj novi dom oblikujejo pri nas.

Slovenski narod se mora zaradi lastnega kulturnega razvoja odpreti drugim skupinam, kulturam in religijam ter jim pomagati pri **sobivanju** z večinsko slovensko kulturo. Pomembno pa je, da vztrajamo pri nekaterih zahtevah, ki so vezane na polno državljanstvo republike Slovenije in Evropske unije, s čimer bomo vzdrževali doseženo raven življenja, spoštovanje zakonov in reda v državi. V tem kontekstu smo pozorni tudi do kakovostnega življenja Slovencev v zamejstvu. Socialni demokrati se zavzemamo za zagotavljanje pravic vseh Slovencev, ki živijo zunaj meja svoje matične domovine in po svetu, in so dogovorjene z mednarodnimi pogodбами ter v skladu z visokimi mednarodnimi standardi.

Pri migrantih gre za to, da jim je treba pomagati tam, kjer so, vendar hkrati dvigniti njihov način življenja iz zgolj družinske ali etnične ravni na državljansko raven. Migracijska politika mora biti naravnana tako, da ohranja njihove družinske vezi, etnično pripadnost, ker je to izredno pomembno za njihovo srečo in kakovost življenja, individualno stabilnost, občutek varnosti in identiteto, hkrati pa mora **migrante povezati z državo** Republiko Slovenijo in z Evropsko unijo, da se bodo čutili državljanke oz. državljane. Politika na tem področju mora biti aktivna in ne sme posameznici oz. posamezniku prepuščati odločitve, ali se bo vključil v življenje države ali ne. Migracijska politika mora usmeriti svojo pozornost na obnašanje ljudi, ne pa na njihov status.

Družina je osnovna celica socializacije. Je pa moderni razvoj pripeljal do raznih vrst družin. Pomembno je, da družine zagotavljajo oporo, čustveno, moralno in intelektualno varnost zlasti otrok. Ravno zato je treba omogočiti normalne prehode med družinami, vstopa in izstopa, tako da bo temeljna funkcija družine še čvrstejša. Družina mora še naprej ostati mesto medsebojne povezanosti, ekonomske, socialne in drugih vrst medgeneracijske pomoči. Družina je osnovni prostor za učenje ljubezni in spoštovanja do soljudi, zlasti do najtesnejših sopotnikov v življenju.

Poleg javnega šolstva je treba ohranjati tudi javno kulturno produkcijo in **dostopnost kulturnih vrednot**. Bistveno je treba okrepiti pomen pisane besede in s promocijo bralne in pisne kulture povečevati ustvarjalni, intelektualni in kulturni naboj skupnosti. Pri tem Socialni demokrati prepoznavamo potrebo po razvoju javnega in nepridobitnega založništva ter potrebo po obstanku in razvoju samoorganiziranih in avtonomnih kulturnih institucij in avtonomnih kulturnih cen. Kultura kot varuhinja nacionalne identitete in tudi kot pomembna razvojna sila, katere potenciali so še vse premalo izkoriščeni, mora zato postati ena od prioritet tudi gospodarskega razvoja Slovenije.

Razvoj raznovrstnih oblik kulturnega ustvarjanja – od visoko institucionalizirane do alternativne kulture – prispeva k posameznikovi samoustvarjalnosti, širitvi novih idej in ustvarjalnosti, razgledanosti ter h **kulturnemu bogastvu družbe**. Socialni demokrati razumemo razvoj raznolikih spektrov kulturnega ustvarjanja kot nujen in koristen segment življenja posameznika in družbe ter se zato zavzemamo za spodbujanje kulturnih dejavnosti in odpiranje novih možnosti za njihov razvoj.

Spodbujanje uporabe pridobljenega znanja, povečanje funkcionalne pismenosti, informacijsko opismenjevanje in gradnja **informacijsko-komunikacijske infrastrukture** za uporabo novih medijev so prvi pogoj za zmanjševanje birokracije in odvečnih funkcij, ki dražijo posameznikovo življenje in tako po nepotrebem trošijo življenjske moči človeštva.

Šport in športna kultura sta pomembni prvini identitete Slovencev in drugih prebivalcev Slovenije, saj šport kot telesna aktivnost in šport kot tekmovalna dejavnost sega globoko v človeka in družbo ter še pridobiva na pomenu. Tudi v bodoče mora biti šport, njegova organiziranost in umeščenost v družbi ter nadaljnji razvoj predvsem v domeni športne civilne družbe, športnih društev, športnih strokovnjakov in pedagogov. Pa naj si gre za šport otrok in mladine, rekreativni (šport za vse) ali pa tekmovalni in vrhunski šport.

Danes je vse bolj jasno, da bo treba šport prilagoditi realnim potrebam sodobnega človeka in sedanjega časa. To zahteva nove premisleke o celotnem okolju športa. Od športnih objektov, njihovega namena oz. gradnje in uporabe, do športne tehnologije, programov vadbe, metod poučevanja in treniranja. Gre za iskanje inovativnih rešitev, ki bodo sodobnemu človeku pomagale k naravnemu ravnovesju med športom, ki je bistven za zdravje vsakega posameznika in na drugi strani pomeni kakovostno preživljanje prostega časa. Vsak naj sam po svoji presoji in svobodni odločitvi izbira sebi lastno dejavnost in udejstvovanje v športu, tudi tistem vrhunskem.

Na najvišjem tekmovalnem nivoju oz. vrhunskem športu pa je z ustreznimi sistemskimi pa tudi zakonskimi rešitvami treba ohraniti že dosežen nivo, obenem pa si prizadevati za šport, ki naj bo čist, brez nasilja, brez dopinga in osvobojen nedostojnega in nestrpnega obnašanja tako športnikov kot gledalcev. V športu naj se ohranijo tradicionalne vrednote, tako moralno-etične kot tiste, ki prispevajo k zblíževanju ljudi pa tudi narodov, različnih ras, verstev in kultur. Šport in športna kultura sta pomembni prvini kulturne identitete Slovencev in drugih prebivalcev Slovenije. Sodobni organizirani šport je s svojimi zgodovinskimi temelji zasidran v demokratično organizirani civilni družbi in je svetovnonazorsko nevtralen. Ne glede na to, ali gre za rekreativni ali tekmovalni šport, športna aktivnost posameznici oz. posamezniku nedvomno pomaga pri razvoju za današnji čas nujne samozavesti, sproščenosti in dobrega počutja. Kultura s športom obogatenega življenja je kultura zdrave družbe prihodnosti.

Spolnost je stvar posameznice, posameznika oz. skupin in nikakor ne more biti predmet moralnega omejevanja, saj tako zgublja pomen v svojem bistvu, ki poleg reprodukcije nudi najmanj še telesne in duhovne užitke. Socialni demokrati podpiramo spolnost vseh vrst in oblik, dokler ta temelji na svobodni izbiri in ne ogroža posameznikovega zdravja. Več spolnosti pomeni več sreče, zato je nujna njena promocija med mladimi, ki se v spolno življenje prevečkrat zaletavajo nepripravljeni, in starejšimi, ki jim prisilno omejevanje spolnosti onemogoča dobre medosebne odnose.

Aktivno preživljanje prostega časa je nujno za doseganje posameznikovega življenjskega ravnovesja. Posameznik lahko doseže harmonijo samo, kadar lahko sadove svojega dela spremeni v kakovost bivanja. Posameznice in posamezniki, ki so prisiljeni svoj čas v večini nameniti za delo, ki jim omogoča zgolj osnovno preživetje, niso enakopravni gradniki družbe, zato želimo Socialni demokrati ustvariti razmere, ki bodo ljudem omogočale, da lahko prosti

čas preživljajo aktivno in skladno s svojimi potrebami ter željami. Prepričani smo, da so zadovoljni, zdravi in srečni ljudje prvi pogoj za ustvarjanje družbe blaginje.

To besedilo predstavlja vsebinski okvir za oblikovanje podrobnejšega programa in politik na posameznih področjih, ki jih organi stranke pripravijo pred začetkom vsakega volilnega obdobja.

Medvode, 6. julij 2013 (9. kongres SD)

*dr. Igor Lukšič
Predsednik SD*